

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

**Využití her a aktivit v přírodě v základním vzdělávání dětí
na 1. stupni ZŠ, se zaměřením na předmět Anglický jazyk**

Vedoucí práce:

PhDr. Dušan Bartůněk

Vypracovala:

Mgr. Jana Bohadlová

V Praze, duben 2007

Abstrakt

Název: Využití her a aktivit v přírodě v základním vzdělávání dětí na 1. stupni ZŠ, se zaměřením na předmět Anglický jazyk.

Cíl práce: Vytvořit sborník her využitelných ve výuce anglického jazyka na prvním stupni základní školy. Součástí cíle je také ověření sborníku her ve vyučování při hodinách angličtiny, sledování vhodnosti i průběhu vybraných her a reakce dětí na hry a aktivity v přírodním prostředí.

Metody: Výzkumné šetření je rozděleno na dvě části. První část je věnována hlavně shromažďování dat z literatury, výběrem vhodných her a aktivit v přírodě. Ve druhé části jsme se věnovali ověřování a aplikaci her. Zkoumali jsme použitelnost a vhodnost her a reakce dětí na hry v přírodním prostředí. Jako metoda sběru dat bylo použito anketní šetření mezi učiteli. Spolupracující učitelé realizovali hry v hodinách AJ po dobu 2 měsíců, své názory, postřehy a odezvu poté shrnuli v připravené anketě, jejíž výsledky jsme zpracovali a zhodnotili. Jako součást sběru dat jsme také využili informační sondu pro děti. Její výsledky nám umožňují postřehnout přímé reakce dětí na prožité aktivity a hry, které přinášíme zpracované.

Výsledky: Shromáždili jsme dostatečné množství her v přírodě vhodných pro výuku anglického jazyka. Tyto hry jsme vyzkoušeli, ověřili v praxi a na základě tohoto praktického ověření jsme některé hry vyřadili, jiné upravili. Výsledkem je soubor her v přírodě, použitelný ve výuce anglického jazyka na 1. stupni základní školy. Sborník zahrnuje 45 her a aktivit, které v hodinách anglického jazyka aplikovalo 22 spolupracujících učitelů 6 základních škol v okrese Náchod.

Klíčová slova: Zkušenostní učení, prožitek, hry v přírodě, angličtina pro děti.

Abstract

Title: Use of outdoor activities in teaching general educational subjects at elementary schools, specialized for English.

Goal: The goal is to create a textbook of games and activities available for teaching English at elementary schools. Part of the purpose is also the inclusion of the games in English lessons at schools, observation of propriety and process of the activities, and the children's reactions to the games in the natural environment.

Methods: Research was divided into two parts. The first part was to collect facts from literature and select suitable games and activities in nature. We tested and played those games in the second part of the research. We examined the usability and propriety of the games and the children's reactions to them. The main method we used for data collecting was a questionnaire for teachers. The cooperating teachers had incorporated the games into their English lessons for two months. Then they summarized their opinions and thoughts in the prepared questionnaire, the results of which are evaluated and presented. As a part of the data collecting we also used an informational probe for children. The results of the probe helped us to catch sight of the children's immediate reactions to their experience of the activities and games.

Results: We gathered a lot of outdoor games suitable for teaching English. We experienced and tested these games, which helped us to modify some games and delete others. As a result we bring a set of outdoor games usable for teaching English at the primary schools level. The textbook contains 45 games and activities, which were tested by 22 teachers from six basic schools in the Nachod region in their English lessons.

Keywords: Experienced teaching, experience, outdoor games, English for children

Poděkování

Ráda bych na tomto místě vyjádřila poděkování vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Dušanu Bartůňkovi za mnoho cenných rad, připomínek i za velkou inspiraci a nadšení pro hry a práci s dětmi.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a podkladové materiály jsem uvedla v seznamu.

V Praze, dne 13.4.2007

Mgr. Jana Bohadlová

Obsah

1. ÚVOD	9
1. 1. Vymezení předmětu zkoumání.....	10
2. TEORETICKÉ ZÁKLADY	11
2.1. Vývoj a historie výchovy v přírodě, výchovy prožitkem	11
2.1.1. Historické kořeny a vývoj ve světě i u nás.....	11
2.2. Současné základní školství a jeho změny	13
2.2.1. Základní školy.....	13
2.2.2. Školní vzdělávací plán	14
2.2.3. Cíle základního vzdělávání	15
2.2.4. Klíčové kompetence.....	16
2.2.5. Průřezová témata.....	17
2.3. Alternativní školy	18
2.3.1. Waldorfské školy	19
2.3.2. Montessoriovská škola.....	20
2.3.3. Globální výchova	21
2.4. Prožitkové a zkušenostní učení	22
2.4.1. Výchova v přírodě.....	23
2.4.2. Definice výchovy v přírodě	24
2.4.3. Principy výchovy v přírodě.....	26
2.4.4. Zkušenostní učení	27
2.4.5. Zásady zkušenostního učení.....	27
2.4.6. Principy zkušenostního učení.....	28
2.5. Osobnost učitele.....	29
2.5.1. Typologie osobnosti učitele	30
2.5.2. Pedagogická vybavenost učitele	31
2.5.3. Osobnostní vlastnosti učitele	32
2.5.4. Vztah učitele k dítěti	33
2.6. Anglický jazyk prostřednictvím výchovy v přírodě a hrou.....	34
2.6.1. Charakteristika předmětu Anglický jazyk na 1. stupni ZŠ	34
2.6.2. Nové osnovy vytvořené pro RVP ve 3. třídě	36
2.6.3. Nové osnovy vytvořené pro RVP ve 4. třídě	38
2.6.4. Nové osnovy vytvořené pro RVP v 5. třídě	39

3. CÍLE A ÚKOLY PRÁCE	42
3.1. Cíl práce	42
3.2. Dílčí úkoly práce	42
3.3. Předpoklady	43
4. METODIKA PRÁCE	44
4.1. Charakter výzkumu	44
4.1.1. Výběr her a příprava sborníku	44
4.1.2. Charakteristika výzkumného souboru.....	44
4.2. Metody získávání dat	45
4.2.1. Anketa	45
4.2.2. Sonda.....	46
4.3. Realizace výzkumu	46
5. PRAKTICKÁ ČÁST	47
5.1. Sborník her a aktivit v přírodě pro Anglický jazyk	47
5.2. Výsledky výzkumu	77
5.2.1. Vyhodnocení ankety pro učitele	77
5.2.2. Vyhodnocení sondy pro děti	82
6. SHRUTÍ	86
7. ZÁVĚR	89
8. SEZNAM LITERATURY	91
9. PŘÍLOHY	94
9.1. Anketa pro učitele	94
9.2. Sonda pro děti	96

Seznam tabulek:

Tab. 1:	Zařazení her v přírodě do vyučování	77
Tab. 2:	Frekvence zařazování her.....	78
Tab. 3:	Prostředí her	78
Tab. 4:	Využití her ve výuce	80
Tab. 5:	Přínos her	81
Tab. 6:	Náročnost přípravy her.....	81
Tab. 7:	Oblíbenost předmětů žáky	82
Tab. 8:	Spolupráce žáků	83
Tab. 9:	Oblíbenost přírodní učebny.....	84
Tab. 10:	Upřednostňovaný styl učení.....	84
Tab. 11:	Oblíbenost výuky hrou.....	85

1. Úvod

Hry v přírodě, hry pro děti ve třídě a zábavné hrátky jsou velmi lákavou oblastí pro všechny děti. Hry přinášejí a otvírají svět, do kterého dítě proniká a dává mu možnost mnoho zažít, prožít, zároveň však i získat zkušenosti a naučit se novému. Místem, kde dítě nejvíce získává vědomosti, poznatky a zkušenosti je škola. Škola může být svět, nabízející dítěti učit se s radostí a zábavným způsobem pomocí hry, vycházející z potřeb a myšlení dítěte.

Současné školy a způsob vyučování často stojí na tradičních stylech a řízení výuky, která je zaběhlá a pro učitele znamená jistotu jak vést dítě a naučit ho požadované znalosti. Nedává prostor pro dětskou potřebu prožitku a učení se skrze hru. O tomto nedostatku ve vzdělávání se začíná více přemýšlet a počítá se se změnami. Každá škola má vytvářet vlastní program nazvaný Rámcový vzdělávací program, který za jediný cíl vzdělávání neklade pouze znalosti, nýbrž který má též zahrnovat potřeby dětí po pohybu a prožitku během výuky. Jeho cílem je učit dítě základním kompetencím, které si během školní docházky postupně osvojuje.

Soubor her vytvořený pro předmět anglický jazyk se opírá o prožitkové učení AJ spojené s pohybem a dětskou touhou hrát si a učit se přirozeně, zkušeností. Učitelé mohou tento soubor her využít v hodinách anglického jazyka na 1. stupni ZŠ, může jim být inspirací a pomocí v upevňování, v procvičování a ve výuce nového učiva, i součástí vzdělávacích plánů škol.

Hlavním přínosem her v přírodě během výuky by měl být zlepšený vztah dětí k výuce, zvýšení motivace žáků o učení, aktivita žáků při hodinách. Hry učí děti řešit problémy, tvořivě myslet, rozvíjejí komunikaci, zlepšují vztahy mezi žáky i vztah k učiteli. Během her jsou děti na čerstvém vzduchu, učí se přirozeně, spojují výuku s pohybem.

Touto prací, na které jsem spolupracovala s vedoucím mé práce, bychom chtěli přinést inspiraci, radost i pomoc pro učitele, děti a všem, kteří hry s angličtinou využívají.

1. 1. Vymezení předmětu zkoumání

Téma diplomové práce a hlavní předmět jejího zkoumání jsme vybírali vzhledem k aktuálním otázkám probíhajících změn v základním vzdělávání dětí a nabídkou možného řešení situace ve spojení výuky s aktivitami v přírodě. Jedná se o širší projekt několika diplomových prací, zabývajících se různými vzdělávacími předměty na 1. stupni Základní školy. Tento projekt se snaží prozkoumat a nabídnout možnou alternativu pro výuku předmětů, kterou realizuje a staví na hrách a aktivitách v přírodě. Naší inspirací bylo navázání na již úspěšné diplomové práce, které zpracovávaly nebo jsou rozpracovány pro předměty jako matematika, prvouka, chemie, vlastivěda, přírodověda a vytvářely prostor pro výuku hrou v přírodě. Anglický jazyk se na základní škole vyučuje již od 3. třídy a zahrnuje základní témata ze světa kolem nás. Tyto důvody nás přivedly k myšlence pokračovat v již začatém projektu, připojit se dalším předmětem a hledat možnosti v aktivní a zábavné formě výuky hrami v přírodě. Otvírá cestu pro nové způsoby vzdělávání dětí, nepřehlídí jejich potřeby a zájmy, umožňuje učení hrou, která je pro dětský věk nejpřirozenější. Tento styl výuky počítá s aktivním zapojením žáků, spojuje výuku s pohybem a upřednostňuje spolupráci žáků, ve které se učí jednat podle fair play a vážit si druhého.

2. Teoretické základy

2.1. Vývoj a historie výchovy v přírodě, výchovy prožitkem

Z historického hlediska není výchova pomocí prožitků žádným novým objevem. Když zapátráme v dějinách, tak již u Platona můžeme najít podněty pro využívání prožitků ve výchově a k rozvíjení osobnosti.

2.1.1. Historické kořeny a vývoj ve světě i u nás

První zmínky o výchově v přírodě se objevují již v historických pramenech ze starověku (*Platon, Aristoteles*) (Neuman, 2000). *V.R.Feltry* (1378-1446) založil školu Akademie v Mantově a snažil se přivést společnost k hledání nového vztahu člověka a přírody. Uskutečnil myšlenku školy v přírodě, když školu nechal záměrně postavit do krásného a čistého přírodního prostředí. *J. Locke* (1623-1704) ve svém pedagogickém systému zdůrazňoval pobyt žáků na čerstvém vzduchu, otužování, návyk na vypětí tělesných sil a odolnost. Smyslové zkušenosti považoval za velmi podstatné v procesu učení.

Základy moderní pedagogiky využívající prožitek můžeme najít již u *J.A.Komenského* (1592-1670), který je považován za otce základů programového učení dobrodružstvím (O'Kneefe 1999, in Smith 2003). Komenský ve své době předkládal nadčasové požadavky a zásady, jak by měl učitel s dětmi pracovat, jak je nesnadněji a přitom s největším efektem vychovávat. Požaduje získávání zkušeností přímo v přírodě, využívání přírodního prostředí jako zdroje podnětů působících na naše smysly. Myšlenka zkušenostní výchovy u Komenského vychází z obecného požadavku vzdělání. Jedním z prostředků, jak dojít k výchovnému cíli, tj. k všestranně vzdělanému člověku, je výchova a výuka vlastní činností, na které si každý žák vytváří vlastní názor a získává vlastní zkušenosti.

Další významný podnět přišel od *J.J.Rousseaua* (1712-1784), jenž považoval pocity, pokusy a přímou zkušenost za základ výchovy. Ve svých dílech prosazoval harmonický rozvoj těla a ducha ve spojení s přírodou, byl autorem přirozené

výchovy. Požadoval, aby učení bylo podněcováno hrou a přímými smyslovými zkušenostmi. Prožitků a zkušeností dětí metodicky využívali také filantropisté. Pro Herdera, Goetha i Pestalozziho se staly život a životní zkušenosti výchozím bodem i cílem veškeré výchovy. Zakladatel filantropismu *J.B. Basedow* (1723-1790) vycházel z Rousseauovy myšlenky, že člověk je od přírody dobrý a má-li se přirozeně vyvíjet, je třeba jeho styku s přírodou. Roku 1744 otevřel v Dessavě výchovný ústav Filantropium, kde vyučoval na základě idejí a myšlenek Locka, Rousseaua a Komenského.

Za představitele pragmatické pedagogiky a otce zkušenostního učení je považován *J. Dewey* (1859-1952). Jeho filozofie se opírala o myšlenky významných klasiků evropské pedagogiky, jakými jsou *J.J. Rousseau*, *J.H. Pestalozzi*. Podívejme se na několik myšlenek, kterými se Dewey zabíral a které mají dosah do dnešní doby. *J. Dewey* nachází základní metodu pro nalézání správných řešení v osobním jednání, subjektivní praktické pomoci, experimentaci a vlastní zkušenosti. Zkušenost zcela jednoznačně vyzdvihuje, na svém chápání zkušenosti zakládá své pojetí pracovní školy „learning by doing“ Tento výraz převzali i zástupci zážitkové pedagogiky (*Singule, 1991*). Zkušenost v jeho pojetí nevede jen k vytváření zvyků, které fixují jistý způsob reakcí, ale stává se procesem, v němž lidé dobývají poznatky o sobě, o světě v němž se také rozvíjejí. Dewey tvrdí, že každá zkušenost, prováděná i podstupovaná modifikuje toho, kdo jedná nebo ji podstupuje.

Reformní pedagogika a nové alternativní školy se snažily zavádět nové formy učení, které by překonaly praktiky z 19. století. Ve všech reformních školách docházelo s uvolnění formálních výchovných postupů a otevíraly se možnosti individuálních přístupů k učení. Prožitek byl považován za metodu. Na přelomu 19.–20. století se zakládají *waldorfské školy*, realizované na základě antroposofického učení. Jejich zakladatel *R. Steiner* prosazoval potřebu pestré činnosti ve škole i mimo ni, požadoval, aby škola byla součástí okolního prostředí, mimo jiné i přírodního.

Jednou z významných reformních škol byla také škola Salem, kterou roku 1920 založil *Kurt Hahn* (1886-1947). Jeho myšlenky výchovného využívání

prožitků se opírají již o Platóna, který zastával názor, že člověk se harmonicky rozvíjí tehdy, když všechny jeho části fungují společně jako celek. Ve své *prožitkové výchově* směřuje k výchově charakteru. Pak rozvíjí odvalu, což vyžaduje inteligenci. Srdce – citová výchova, duch – rozumová výchova a tělo – tělesná výchova se vzájemně ovlivňují, jedna složka rozvíjí druhou. Hahn kritizoval veškerou výuku ve třídách a výhradní používání medií na místo přírody, přírodních podmínek a materiálů. Ukazoval na úpadek iniciativního jednání jako důsledek narůstajícího množství zprostředkovaných informací, kdy mladí lidé si odvykají nést důsledky vlastního rozhodování a převažuje u nich pasivně - spotřební přístup k životu. Školy se podle Hahna odtrhly od skutečného života (Neuman, 1996).

Výchovu prožitkem nalzááme i v organizacích jako byl americký Woodcraft Indians, anglický skauting i naše turistické a horolezecké organizace. Ukázalo se, že vedle zdravotních hodnot lze vysledovat i významné přínosy pro socializaci mladých osob, vedl k tomu dobře rozpracovaný systém práce v malých skupinách.

Od r. 1950 a hlavně pak v 60. letech 20. století se v USA projevil výrazný zájem a využití spojení výchovy v přírodě s výukou jiných předmětů na základních a středních školách.

2.2. Současné základní školství a jeho změny

2.2.1. Základní školy

Základní školy procházejí v současné době velkými změnami. Uvědomujeme si, že nelze ve školách, kde vzděláváme budoucí generace, stále učit pouze tradičními způsoby a uzavírat žáky do vlastního školního světa. Školy začínají pracovat na změnách ve výuce, opět se vracejí k známým a stále platným zásadám Komenského, který nadčasově doporučoval výuku hrou, zkušeností a prožitkem. Tyto stavební kameny hrají důležitou úlohu právě v současnosti, kdy školy mění své tradiční vyučovací způsoby, otevírají se změnám, alternativním způsobům výuky a hrám. Školy si tvoří své vlastní vzdělávací plány, do kterých mohou zahrnout podstatné oblasti nejen výuky, ale i výchovy žáků a kompetencí, jejichž

osvojení pomáhá v orientaci v životě, mezilidských vztazích i praktickém denním žití.

Tradiční školství

Důvodů pro změny ve školském systému bychom našli nespočet. Tradičnímu školství se vytyká převážně intelektualistické zaměření, nedostatek zřetele ke komplexnímu rozvoji jedince jak po stránce intelektuální, tak po stránce emotivní i volní;

- nedocenění pracovních činností, malý zřetel k estetickým, tělovýchovným a zdravotním aspektům výchovy;
- jednostranná orientace na učení a podcenění tvůrčích schopností;
- nepřiměřený pracovní a životní režim školy, přemíra drilu a nátlaku;
- jednostranná autoritativní výchova;
- izolace školy od života, od rodiny, od kulturních institucí

2.2.2. Školní vzdělávací plán

Z kritiky tradiční školy pak vyplývají základní inovační změny, které přináší nový školní vzdělávací plán (ŠVP) a tvorba Rámcových vzdělávacích plánů (RVP) na každé základní škole. ŠVP se stává povinným dokumentem, který je stanoven školským zákonem a ředitel školy odpovídá za jeho přípravu a realizaci. Tvorba plánu dává možnost svobodně formulovat představy o nejvhodnější podobě vzdělávání na dané škole. Dává příležitost k vytvoření vlastních postupů učitelů, jak budou realizovat požadavky plánu, jaké postupy a vzdělávací obsah zvolí a přizpůsobí podmínkám školy a potřebám žáků. Školní vzdělávací plán by také měl fungovat jako prostředek propagace školy a jejích záměrů, dává možnost vycházet z potřeb žáků a požadavků jejich rodičů, z přírodních podmínek kolem školy, záměru regionu atd.

Zavedení rámcových vzdělávacích programů by postupně mělo zefektivnit celý vzdělávací systém a zlepšit jeho výsledky. Měl by vést k vytvoření takových podmínek, aby se žáci chtěli učit, byli motivováni pro učení, poznávání, zkoumání i

praktické činnosti, by se aktivně zapojovali do procesu vzdělávání. Vzdělávání by se mělo odvíjet od jejich převažujících zájmů, schopností a možností, mělo by využívat potřeby žáků a počítat s nimi. Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích plánů v základním vzdělávání (2006) zdůrazňuje utváření klíčových dovedností – komunikace, tolerance, solidarita, spolupráce, praktické řešení problémů, péče o zdraví, vztah ke kultuře, orientace v potřebách občana a člověka ve světě. Má vést žáky k samostatnosti, odpovědnosti a rozhodnosti v běžných i výjimečných životních situacích.

2.2.3. Cíle základního vzdělávání

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence, poskytnout základ všeobecného vzdělání orientovaného na situace blízké životu a na praktické jednání. Podle současného Rámcového vzdělávacího programu usiluje o naplňování těchto cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;
- vytváří u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně zodpovědný;
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;

- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní profesní orientaci;

2.2.4. Klíčové kompetence

Klíčové kompetence¹ představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého žáka. Jejich osvojení znamená dlouhodobý a složitý proces, který pokračuje i v dalším průběhu života. K jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. Za klíčové jsou považovány kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní.

- *kompetence k učení*: žák si vybírá pro efektivní učení vhodné způsoby, organizuje a plánuje si své učení; vyhledává a třídí informace, které využívá v učení i v praktickém životě; poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení;
- *kompetence k řešení problémů*: vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, využívá vlastního úsudku k řešení problémů ve škole i mimo ni; samostatně řeší problémy, volí vhodné způsoby řešení, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí;
- *kompetence komunikativní*: formuluje a vyjadřuje své myšlenky, vyjadřuje se výstižně a souvisle; naslouchá promluvám druhých lidí, rozumí různým typům textů a obrazových materiálů; využívá komunikativní dovednosti k vytváření vztahů a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi;
- *kompetence sociální a personální*: účinně spolupracuje ve skupině; podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu; přispívá k diskusi v malé skupině, chápe potřebu spolupracovat při řešení daného úkolu; ovládá a řídí svoje jednání;

---

¹ uvádí Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2005)

- *kompetence občanské*: respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si vnitřních hodnot; je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu; chápe základní ekologické souvislosti, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí;
- *kompetence pracovní*: vede žáky k zodpovědnosti za svou práci a dodržování bezpečnostních pravidel;

2.2.5. Průřezová témata

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy se novou součástí povinného základního vzdělávání stávají průřezová témata. Jedná se o okruhy aktuálních problémů současného světa, které mají vytvářet příležitosti pro individuální uplatnění žáků, jejich vzájemnou spolupráci a hlavně rozvoj osobnosti žáka v oblasti postojů a hodnot. Okruhy témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích oborů, čímž přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků. V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato témata:

- *osobnostní a sociální výchova*: orientuje se na osobnost žáka a jeho individuální potřeby. V oblasti Jazyk a komunikace se zaměřuje na verbální a neverbální komunikaci a sociální dovednosti v jednání. Oblast Člověk a jeho svět směřuje k zdravému sebepojetí, seberegulaci a udržení psychického zdraví. V oblasti Člověk a společnost se žáci učí zásadám lidského soužití, setkávání a budování vztahů mezi lidmi. Vztah a postoje žáka k přírodnímu prostředí jsou zastoupeny v oblasti Člověk a příroda a Člověk a zdraví. Zdokonalování dovednosti spolupráce a komunikace v týmech a skupinách podporuje oblast Člověk a svět práce. Toto téma učí vést žáka k porozumění sobě samému a druhým, napomáhá mu zvládat vlastní chování, přispívá k utváření dobrých vztahů ve třídě, rozvíjí základní požadavky dobré komunikace, utváří základní dovednosti pro spolupráci a pro řešení konfliktů. V oblasti postojů a hodnot přispívá k budování dobrého vztahu k sobě, k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci a hodnoty různosti lidí, názorů a přístupů s řešením problémů.

- *výchova demokratického občana*: má mezioborový a multikulturní charakter. Má pomoci žákovi konstruktivně řešit problémy s respektem k druhým, s vědomím svých práv a povinností, svobod i odpovědností.
- *výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*: využívá a pracuje se zkušenostmi a poznatky žáků z běžného života i mimořádných událostí v rodině, v obci a nejbližším okolí. Utváří pozitivní postoje ke kulturní rozmanitosti.
- *multikulturní výchova*: seznamuje žáka s rozmanitostí kultur, jejich tradicemi a hodnotami.
- *environmentální výchova*: vede žáka k pochopení vztahů člověka a životního prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí, ukazuje podmínky života a možnosti jejich ohrožování. Přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty, vede k odpovědnosti ve vztahu k ochraně přírody a podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí.
- *mediální výchova*: nabízí základní poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a práce s médii.

2.3. Alternativní školy

Pojem alternativní škola je mnohovýznamový a užívá se jako ekvivalent k pojmům jako netradiční škola, volná škola, svobodná škola, nezávislá škola aj. Existuje samozřejmě i řada definic, např.: *Alternativní vzdělávání je obecný termín označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako např. odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky (Průcha, 1996).*

Odlišnost alternativních škol může spočívat v jiném edukačním prostředí, v jiných způsobech organizace výuky či života dětí ve škole. Rozdíly nacházíme též v hodnocení výkonu žáků a vztazích mezi školou, rodiči a žáky. Tyto inovační záměry alternativních škol se naplňují v nejrůznějších podobách podle toho, na jakých filozofických stanoviscích stojí jejich zakladatelé a podle toho, jaké dílčí cíle

a výchovné strategie vybírají. Uvádíme některé inovační záměry alternativních škol (Průcha, 1996):

- změna celkové orientace školy;
- komplexní rozvoj osobnosti po stránce intelektuální, emocionální a volní;
- nahradit dosavadní „školu učení“ školou „tvůrčí“;
- posílit pracovní aspekty školy (uskutečnit školu činnou, aktivní apod.);
- věnovat zvýšenou pozornost aspektům estetickým, tělovýchovným a zdravotním;
- aktivizovat morálně výchovnou funkci školy;
- prohloubit kontakty školy se životem, se společností, s rodinou i s přírodou;
- překonat tradiční formy výuky ve třídě formami skupinovými a individuálními;
- posílit úlohu hry v rozvoji jedince vedle učení a práce;
- navodit partnerský vztah učitelů a žáků a pozitivně vytvářet atmosféru školy;

2.3.1. Waldorfské školy

Mezi nejznámější reformní školy patří škola waldorfská. Zakladatelem tohoto typu škol byl rakouský filozof a pedagog Rudolf Steiner (1861-1925), který vytvořil filozoficko-pedagogickou soustavu o výchově člověka. Tato jeho koncepce se nazývá antroposofie. Školy tohoto typu se postupně rozšířily do velké části světa. Stručná charakteristika školy (Průcha, 1996):

- alternativní nestátní škola; rodiče platí školné; v ČR zařazena jako experimentální škola, která dostává stejné příspěvky jako státní školy;
- dvanáctiletá škola integrovaného typu; 1.-8. ročník = základní stupeň; 9.-12. ročník = vyšší stupeň;
- podněcování a rozvíjení aktivity dítěte, jeho zájmů a potřeb. Děti nejsou známkovány, vysvědčení dostanou ve formě slovního hodnocení, o vývoji jeho schopností a předpokladech k další práci. Hodnocení je zaměřeno na individuální pokrok žáka.

- výuka je prodchnuta uměleckými, pohybovými a praktickými činnostmi, škola žije a dýchá, koncentruje vyučování v epochách, které umožňují probrat látku mnohem intenzivněji, ponořit se do tématu, prožívat ho po určitou dobu a pochopit tak jeho podstatu a souvislosti;
- učitelé nejsou vázáni osnovami tradičního typu;
- netradiční řízení, školu neřídí ředitel, ale celý učitelský sbor;

2.3.2. Montessoriovská škola

Tento typ alternativní školy je nazván podle Marie Montessoriové (1879–1952), italské lékařky, pedagožky a organizátorky mírového hnutí. Vidí děti jako aktivní tvůrce svého vlastního rozvoje, ovlivněné přírodními, dynamickými, sebou řízenými silami, které dítěti otevírají cestu k osobnímu růstu a sebevzdělávání. Smyslem této koncepce je vytvořit prostředí umožňující normální, přirozený vývoj dětí, který je uspořádán do tzv. senzitivních fází (zpravidla šestiletých). V těchto jednotlivých fázích je dítě zvláště citlivé pro pochopení určitých jevů, čemuž odpovídá organizace výuky (Svobodová, 1996).

Tuto školu lze charakterizovat takto :

- vytváření edukačního prostředí, které umožňuje přirozený vývoj dětí Je vybavené speciálními pomůckami, které jsou klíčem k poznání světa, tzn. že pomůcky jsou vytvořeny tak, aby dítě samo mohlo kontrolovat řešení. Třída je rozdělena na tzv. centra - stolky nakumulované tak, aby umožnily práci ve skupinkách. Mezi centry je dostatečný prostor pro děti, které by chtěly pracovat nebo odpočívat na koberci.
- individualizace vzdělávání;
- rozhodující je vnitřní tvořivost dítěte;
- slučování dětí různého věku, odmítání členění na ročníky, úkolem učitele je tedy příprava podnětného prostředí a pomůcek, potom už děti nevyrušuje z jejich soustředění, ale pouze pozoruje a pomáhá tam, kde je to třeba. Když si dítě neví s něčím rady, může o pomoc požádat i staršího spolužáka.

- poskytování vědění o člověku a přírodě;

Dalšími typy alternativních škol jsou: Jenská škola, Daltonská škola, Zdravá škola a Domácí škola.

2.3.3. Globální výchova

Globální výchova ukazuje další možnost náhledu na svět, život a zároveň i na způsob výuky a výchovu studentů. Ukazuje souvislost a propojenost lidských schopností a hlubším pochopením světa. Podle globální výchovy je systém výchovy ideální k tomu, aby obě cesty podpořil a propojil. Systémové globální pojetí světa vidí jevy a události dynamicky propojené. Principy globální výchovy se vztahují ke třem rozměrům globality – ke globalitě prostorové, globalitě problémů a lidskému rozmětu globality.

Cíle globální výchovy

Dnešní výuka na školách je silně zaměřena na levou hemisféru, která má tendenci analyzovat a rozebírat informaci na součástky. Tím znevýhodňuje děti, které se učí přirozeněji pomocí pravé hemisféry. Pokud chceme dosáhnout cílů globální výchovy, je třeba v procesu učení rovnocenně uplatnit oba přístupy: afektivní (citový, smyslový) i vědomý (rozumový). Podle výzkumu Davida Aspyho a Flory Roebuckové² mají žáci ve třídách, kde panují „příznivé citové podmínky“: vyšší stupeň sebedůvěry, pozitivní postoj ke škole, jsou více vtaženi do výuky, jsou spontánnější a tvořivější. S ohledem na rozumové cíle mají žáci lepší výsledky při prověřování znalostí, jak v matematice, tak ve čtení, zvyšují své skóre v IQ testech, dosahují vyšší úrovně poznání, což se projevuje lepším přístupem k řešení problémů a k rozhodování.

V globální výchově má forma výuky zásadní důležitost, protože se přímo váže k obsahu výuky. Forma bývá sama o sobě určitým sdělením. Mezi některé cíle globální výuky patří:

---

² uvádí Pike, Selby, (1994)

- porozumět procesu vzájemné závislosti;
- rozvíjet smysl pro vlastní sebehodnocení a podporovat úctu k druhým;
- rozvíjet kritické myšlení;
- porozumět pojmu mír – naučit se umění řešit konflikty;
- porozumět pojmu lidská práva a podporovat jejich dodržování;
- chápat, jak vznikají předsudky a rozvíjet způsoby, jak proti nim bojovat;

Charakteristika globální výchovy

1. *kladný vztah k sobě i druhým*, neboť pozitivní sebehodnocení je hnacím motorem touhy po dosažení nových poznatků v neznámých oblastech učení;
2. *aktivní zapojení žáka do procesu výuky* - učební proces se dělí mezi žáka a učitele. Učení, na kterém se žák aktivně podílí, představuje mnohem více než pouhé přijímání informací. Vyžaduje od žáků zapojení do procesu učení, výběru, směřování a hodnocení náplně učiva.
3. *kooperativní přístup* - kdy je student přesvědčen, že bude úspěšný tehdy, bude-li úspěšná celá skupina;
4. *učení prožitkem* – Hartl (2000) píše, že učení prožitkem začíná, když náš přímý kontakt se světem nebo se sebou samým způsobí změnu v chování, interpretaci jevů, ve stupni samostatnosti nebo tvořivosti. Učení prožitkem v sobě zahrnuje zkoumání osobních pocitů, postojů a hodnot, pomocí učení se mohou uplatnit poznávací dovednosti buď přímo v průběhu činnosti, nebo jako pozdější reakce na ni.

2.4. Prožitkové a zkušenostní učení

Reformy a změny ve školách, osnovách, způsobech a formách výuky a učení jsou zaměřeny na jednotný cíl – zlepšit akademický úspěch a zlepšit charakter studentů. Prožitkově zaměřené metody a činnosti představují základní kroky k tomuto cíli.

Prožívání, prožitek a zkušenost

Z psychologického hlediska je prožívání jev charakteristický proudem vědomí každého více či méně uvědomovaného duševního obsahu (Hartl, 2000).

Prožívání považujeme za vnitřní dimenzi psychiky (Nakonečný, 1995). Zahrnuje všechny psychické jevy, to, co se odehrává v našem vědomí i podvědomí. Předmětem prožívání je vnější svět, stav organismu i myslí.

Prožitek pokládáme za emocionálně zabarvenou evidenci minulého, přítomného i budoucího v určitém časovém okamžiku, je charakteristický svou bezprostředností. Stejně jako prožívání je výrazně závislý na zvláštlostech člověka, který jej prožívá. Proto prožitky mohou působit jen individuálně, bez ohledu na to, zda jsou naplánované. Nikdy nejsou stejné, nenajdeme dvě osoby, prožívající je stejně, i když situační kontext zůstává stejný (Neuman, 1999). Prožitek je určitá událost nebo prožití něčeho uceleného, co nám v proudu prožívání zřetelně vyvstává díky zvláštní intenzitě, obsahovosti nebo zvláštnosti.

J.Dewey považuje výchovu bez prožitků za absurdní, naopak pochody spojené s hodnocením prožitků doporučuje využívat k osobnostnímu růstu.

Zkušenost označuje Nakonečný (1995) za základní faktor formování osobnosti. Čáp vysvětluje formování osobnosti jako její vývoj v široké celistvosti s důrazem na příčinné vztahy a působení nejrůznějších vlivů. Zkušenost můžeme považovat za znalost, kterou jsme získali vlastním prožíváním a náhledem. Je to suma jednotlivých prožitků, zpracovaných pomocí reflexe. Dá se říci, že výchova prožitkem zprostředkovává zkušenost skrze zážitky. Snaží se postihnout obě strany zkušenosti – tedy vnitřní prožitek, i vnější souhrn příhod a událostí (Neuman, 1999).

2.4.1. Výchova v přírodě

Výchovou rozumíme podle Hartla (2000) záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.

Termín výchova v přírodě tradičně označoval pouze aktivity v přírodě, jejichž součástí je určitá míra fyzické výzvy a rizika. Podle Higginse a Loynese (1997)³ je výchova v přírodě chápána jako výchovný přístup, který může být uplatněn opravdu v jakémkoli předmětu ve škole a zároveň uspokojuje také ty, kteří podporují rekreaci v přírodě, uvědomění si životního prostředí osobnostní a sociální rozvoj.

2.4.2. Definice výchovy v přírodě

S. Priest (1990) formuluje výchovu v přírodě takto: Výchova v přírodě je proces učení využívající prožitky a praktickou poznávací (zkušenostní) činnost. Tento proces se odehrává primárně v přírodním prostředí. Hlavní důraz se klade na vztahy týkající se lidí a přírodních zdrojů.

Tato definice se dá spojovat se šesti hlavními směry:

1. Výchova v přírodě je především metoda učení. Zdůraznil to již J.W.Smith ve své monografii, když popisuje výchovu v přírodě jako prostředí pro učení se věcem, které se nejlépe učí mimo třídu.
2. Proces učení je zkušenostně - prožitkový. To je s souladu s názory takových velikánů jakými byli Komenský, Rousseau, Pestalozzi i Dewey. Všichni se přimlouvali za důležitost přímých smysluplných zkušeností a prožitků ve výchovném procesu.
3. Výchova v přírodě se odehrává především v přírodním prostředí. Učení se základním vztahům může probíhat také v učebně. Je to však vždy příroda, která tuto činnost inspiruje.

---

³ uvádí Bartošová, 2001

4. Zkušenostní učení vyžaduje plné zapojení všech smyslů (zraku, sluchu, chuti, hmatu, čichu, intuice) a zahrnuje všechny tři oblasti učení - kognitivní (rozumové), efektivní (citové, emoční) a motorické.
5. Učení v přírodě je založeno na interdisciplinárním přístupu k celkovému vzdělávání. Přičemž vzděláváním se nerozumí jen zvládnutí školních osnov.
6. Za nejdůležitější lze pokládat to, že ve výchově v přírodě je učení založeno na mnoha vztazích. Tyto vztahy zahrnují nejen přírodní zdroje, ale i lidi a společnost.

Neuman (1995) uvádí, že lze historicky vysledovat dva směry uvnitř výchovy v přírodě, z nichž každý zdůrazňuje poněkud jiné vztahy:

- dobrodružná výchova – která zahrnuje vedle aktivit v přírodě i další činnosti, zaměřené na interpersonální a intrapersonální vztahy. Cíle jsou zde dosahovány úspěšným překonáváním výzev.
- ekologická výchova – zaměřená na ekosystemické a ekistické vztahy. Dosažení cílů se projevuje ve změně životního způsobu respektujícího nezávislé vztahy všech živých tvorů a v citlivé službě věnované ochraně přírodního prostředí na celé Zemi.

Interpersonální vztahy se týkají vazeb mezi lidmi. Můžeme sem začlenit umění spolupráce, komunikace a rozvoj vzájemné důvěry mezi členy sociální skupiny. *Intrapersonální vztahy* se obracejí k jednotlivci. Jedná se zde o rozvoj samostatnosti, sebedůvěry, sebepojetí a také poznání vlastních hranic a schopností. *Ekosystémové vztahy* vyjadřují dynamiku a vzájemné propojení všech prvků ekosystému. *Ekistické vztahy* vyjadřují interakci člověka s jeho prostředím, jeho působení na přírodní zdroje a zpětné působení kvality prostředí na kvalitu života společnosti.

2.4.3. Principy výchovy v přírodě

1. Výchova v přírodě (Neuman, 2001) je metoda výchovy, která využívá přírodního prostředí pro studium celé řady předmětů. Přispívá k rozvoji všech oblastí vzdělávání.
2. Podporuje využívání přírodního prostředí místo klasické výuky ve třídě a zahrnuje celou řadu aktivit, přírodní prostředí je „pracovním místem“.
3. Liší se od klasického učení pomocí učebnic tím, že se opírá o bezprostřední zážitky a zkušenosti, což zvyšuje efektivitu jejího působení.
4. Zkušenosti, které získá člověk v přímém kontaktu s přírodou jsou považovány při rozvoji osobnosti za nejdůležitější. Během procesu získávají nové zkušenosti nejen žáci, ale i učitelé.
5. Podporuje koncepci celostní výchovy, vychází z toho, že výchova nemůže být odtržena od života.
6. Úzce souvisí s výchovou k ochraně životního prostředí, poznání a pochopení přírody a vazeb mezi člověkem a přírodou, jedincem a ostatními lidmi, vztahů k sobě samému, vytvoření vztahu k aktivitám, porozumění a odpovědnosti k přírodnímu prostředí.
7. Zaměřuje se na učení se dovednostem, znalostem a utváření nových hodnot. Dává příležitost v orientaci pro kvalitní výběr činností ve volném čase.
8. Nabízí možnost kreativního učení.
9. Umožňuje sociální a emocionální rozvoj. Škola může přes specifické prostředky výchovy v přírodě (znalosti, dovednosti, tvořivost, flexibilita) naplňovat život žáků a připravovat je na život ve společnosti.
10. Rozvíjí osobnostní vlastnosti (sebevědomí, důvěra, sebedůvěra, sebepojetí, sebeocení, disciplína, odpovědnost, schopnosti rozhodování,...).
11. Výchova v přírodě je přístupná pro všechny skupiny populace (bez ohledu na rasu, pohlaví, národnost, věk, postižení, společenské postavení).
12. S dalším rozvojem výchovy v přírodě souvisí nutná příprava učitelů, vedoucích i administrátorů.

2.4.4. Zkušenostní učení

Učení je proces získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života, naučené je opakem vrozeného, vysvětluje J. Čáp (1993). Živočišné organismy se přizpůsobují prostředí jednak vrozenými stereotypními instinkty, jednak získanými a proměnnými reakcemi, podmíněnými reflexy, učením. Učení plní funkci přizpůsobování se organismu k prostředí a ke změnám tohoto prostředí. Přizpůsobuje jedince společenským podmínkám a požadavkům. Převážně pasivní přizpůsobení se okamžité sociální situaci je příznačné jen pro některé jedince. Člověk se přizpůsobuje, ale vybírá si z prostředí a jeho vlivů – jedny vlivy přijímá, jiným odporuje. Jedinec také aktivně působí na přírodu, na lidi a společnost.

Životní úloha učení znamená aktivní vyrovnávání se s životním prostředím přírodním a zejména společenským a získávání předpokladů pro plnější, aktivnější a tvořivý život. Učení působí na všechny druhy psychických jevů. Podle toho se lidské učení často vymezuje také výčtem výsledků. Výsledkem lidského učení může být osvojení vědomostí, dovedností, návyků a postojů, ale také změna psychických procesů a stavů i změna psychických vlastností.

Učení je proces, děj. Není to však jen jeden z psychických procesů, který by bylo možné položit souřadně s vnímáním, myšlením apod. Učení je složitá činnost, v níž jsou obsaženy psychické procesy poznávací, citové i volní. Působí v něm pozornost, nálada, schopnosti i charakter. Všechny druhy psychických jevů působí v učení a učením se také mohou rozvíjet (Čáp, 1993).

2.4.5. Zásady zkušenostního učení

V současných změnách ve školství a při tvorbě ŠVP mohou učitelé do nových školských osnov zahrnout i požadavky zkušenostního učení, jako jednu z oblastí, ke které chtějí ve vzdělávání směřovat a využívat ji pro výchovu a vzdělávání žáků. Tato reforma klade vysoké požadavky na profesionální rozvoj vědomostí a znalostí učitele.

Mezi základní principy (Bartošová, 2001), se kterými je nutné počítat při zařazování zkušenostního učení do výuky patří:

- ztotožňovat se s tím, že každý je schopen dosáhnout úspěchu i za předpokladu pomoci;
- minimalizovat teorii a maximalizovat praxi;
- nahrazovat komplexní metodu učení metodou synteticko-analytickou (podporovat samostatné dílčí kroky);
- pracovat v malých skupinách 7 – 10 osob;
- počítat s pružnou změnou programu v průběhu učení;
- stavět studenty do nepředvídaných situací vyžadující bezprostřední jednání;

2.4.6. Principy zkušenostního učení

Každá škola, která zařazuje do svých osnov zkušenostní učení (Cousins, 1998)⁴ prezentuje, na jakých principech stojí a jaké hodnoty chce budovat a předávat svým žákům:

Důraz na poznání sebe sama, – což již Sokrates vyjádřil ve svém citátu: „Chodče, tady neexistuje žádná cesta, musíš si najít tu svou, jestli chceš jít dále“. Zkušenosti, které vyvolávají emoce, přispívají k sebepoznání. Naše pocity jsou nejdůležitější cestou k získávání znalostí. Jsou chaotické, někdy bolestivé, ale vycházejí z hloubky naší duše. Je známo, že učení je velmi emocionálně podmíněno. Lidé objevují své schopnosti, hodnoty a zodpovědnost v situacích, které nabízejí dobrodružství. Učitelé mají podporovat a vytvářet atmosféru, která žáky naplňuje pocitem, že zde je vždy něco nedosažitelného a vzdáleného, což pro ně představuje výzvu.

Podpora fantazie – učit tak, aby se respektovala dětská zvědavost. Žáky dostávat do situací, kdy se musí zamyslet, najít čas pro experiment a položit si otázku, zda předmět zkoumání má nějaký smysl.

---

⁴ uvádí Bartošová, 2001

Odpovědnost každého za učení se – učení je nejen individuálně specifický proces objevování, ale i sociální aktivita. Každý z nás se učí uvnitř svého já, ale zároveň jako součást skupiny.

Důvěra a starost – učení se lépe rozvíjí v malých skupinách, kde je zachována vzájemná důvěra, starost a respekt všech členů.

Přírozený svět – přímý a respektující vztah s přírodou obohacuje lidského ducha a odhaluje důležité neustále se opakující cykly.

Samota, reflexe a ticho - regenerují energii a otevírají naši mysl. Musíme si být jisti, že žáci mají dostatek příležitosti, aby sami mohli objevit své myšlenky a tvořit vlastní nápady.

Služba a soucit – jsme objevitelé, ne pouze přihlížející, naše duše je posilována poskytnutím služeb druhým. Jednou z prvotních funkcí školy je připravit žáky, aby se naučili být tu pro druhé.

Úspěch a neúspěch – každý žák někdy zažívá úspěch v učení. Tento pocit posiluje jeho sebevědomí, schopnost riskovat. Ale také je důležité, aby zažil neúspěch. Tak překonává negativní vlivy, nepříjemnosti při učení a neschopnost využije jako příležitost.

Spolupráce a soutěživost – učit v souladu s individuálním a skupinovým rozvojem. Povzbuzovat žáky soutěžit, ne proti sobě navzájem, ale se svými dosažitelnými cíli. Žáci mohou soutěžit v intelektuální dokonalosti stejným způsobem jako bojují o dosažení nejlepších výsledků v oblasti fyzické.

Různorodost a uzavřenost – různorodost a aktivita obohacují myšlenky, podporují kreativitu, schopnost řešit problémy a akceptovat se navzájem.

2.5. Osobnost učitele

Osobnost učitele se projevuje ve veškeré jeho činnosti a ovlivňuje jak podmínky, za nichž působí, tak výsledky, jichž dosahuje. Učitel zvláště na 1. stupni ZŠ, není pouhým „přenašečem“ vědomostí, dovedností, schopností a návyků, ale současně vychovává tím, jaký je on sám (Prokešová, 1997).

2.5.1. Typologie osobnosti učitele

Pojem osobnost nemá v psychologii hodnotící akcent. Osobností je každý od té chvíle, kdy začne jeho psychika vykazovat specificky lidskou formu fungování. V průběhu psychologického zkoumání nedošlo k jednotícímu pojetí osobnosti. Člověka charakterizuje především jeho individualita, t.j. osobitost, jedinečnost, a to nejen psychická, ale i fyzická. Psychologické pojetí typu člověka vychází z poznatku, že psychické vlastnosti vytvářejí soubory, které mohou být charakteristické pro určitý počet lidí. Mezi různými typologiemi osobnosti učitele jsme vybrali jako podstatné ty, které zkoumají profesní činnost učitele (Nakonečný, 1995).

CH. Caselmann⁵ vyzdvihl vztah učitele k žákovi, který se projevuje např. přátelským pohledem, laskavým gestem, povzbuzením v pravou chvíli a celou zaměřeností pedagogické činnosti. Typ učitele je dán jeho větší nebo menší zaujatostí buď vyučovacím předmětem (logotrop) nebo osobností žáka (paidotrop).

Logotrop se orientuje na obsah vyučovacího předmětu, zakládá sbírky, pořádá exkurze. Je teoreticky zaměřený, sleduje znalosti žáků, někdy nemá pro žáky pochopení.

Paidotrop se zajímá spíše o žáky než obor, snaží se jim přiblížit, vidí problémy jejich očima. Snižuje požadavky na žáky, může být až nemístně shovívavý.

S dvojicemi logotropa a paidotropa se kříží ještě dva typy: *Typ autoritativní* řídí výchovně-vzdělávací proces do všech podrobností. Nedává prostor žákům pro jejich vlastní názory a přístup. *Typ sociální* probouzí samostatnost žáků, poskytuje jim značnou volnost. Chce být spíše jejich přítelem než nadřízeným.

Z hlediska didaktických postupů rozlišuje tři typy osobnosti učitele: *Typ vědecko-systematický* má snahu postupovat při vyučování racionálně a tematicky.

---

⁵ uvádí Prokešová (1997)

Objasňuje a vysvětluje učivo. *Typ umělecký* prezentuje učivo názorně, plasticky a živě. Řídí se svou intuicí. *Typ praktický* organizuje školní práci žáků tak, aby byla co nejefektivnější. Dovede učinit učivo přehledným a zapamatovatelným. Je orientován metodicky.

E. Luka⁶ zvolil za kritérium ve své typologii pedagogickou činnost učitele:

Typ bezprostředně reproduktivní jedná v nových, nečekaných pedagogických situacích bez přemýšlení, ale instinktivně správně a pohotově. Snaží se zprostředkovat žákům vědomosti, ale nevede je k samostatné tvůrčí práci.

Typ bezprostředně produktivní je pohotový, jistější ve svém rozhodování. Má obsáhlé a živé vědomosti, je úspěšný ve výchovně vzdělávací práci.

Typ reflexivně reproduktivní nedovede tvořivě využívat svých vědomostí. Je nesamostatný a nejistý, zvláště v nových situacích. Pedagogickou činnost považuje za obtížnou.

Typ reflexivně produktivní nedovede adekvátně reagovat, protože žákům nerozumí, nechápe jejich zvláštnosti, potřeby. Na základě svých pedagogických vědomostí se snaží vést pedagogické situace k cílům.

2.5.2. Pedagogická vybavenost učitele

Povolání učitele patří k profesím, které upoutávají pozornost nejen žáků a rodičů, ale i nejširší veřejnosti.

V málokteré profesi hrají charakteristiky osobnosti zúčastněných subjektů tak velkou roli, jako je tomu u učitelů. Toto povolání může přinášet tomu, kdo je vykonává, i těm kdo jsou s ním ve styku, radost a uspokojení, ale také neklid, zklamání, narušení zdraví. V každé školní výchovně vzdělávací situaci dochází ke vzájemné interakci učitele a žáka. Učitel působí na žáky komplexně. Osobnost učitele, vlastnosti jeho osobnosti, jeho věk, pohlaví, odborné a pedagogicko-psychologické znalosti, životní orientace, psychické a fyzické stavy, ..., podmiňují kvalitu jeho setkání s žákem i postoje žáků k němu (Čáp, 1987).

---

⁶ uvádí Matějček (1999)

2.5.3. Osobnostní vlastnosti učitele

Vlastnosti osobnosti mají vliv na vztah k druhým. Pro profesi učitele jsou důležité, neboť určují jeho vztah k lidem a mají největší vliv na atmosféru setkání s žáky.

Významné jsou jeho temperamentové vlastnosti jako: stabilita, tolerance, senzibilita, odolnost, rozvážnost, houževnatost, vyrovnanost, rozhodnost, trpělivost, optimismus, smysl pro humor. Nezbytný je též pedagogický takt a pedagogická vřelost projevující se milým, laskavým, přátelským a žáky podporujícím chováním, které vytváří podmínky pro dobré vztahy s žáky a vyšší motivaci k učení. Zná potřeby žáků i projevy jejich uspokojení a neuspokojení, dovede tyto potřeby rozpoznat a reagovat na ně.

Integrita osobnosti v jeho emocionální stabilitě, sebedůvěře a sebeocení, racionálnímu přístupu k pedagogickým situacím a jeho odolnost vůči náročným životním situacím. Měla by se u něho projevovat láska a úcta k člověku, k životnímu prostředí, kultuře, vědě i k hodnotám.

Předpokladem úspěšnosti každého učitele je schopnost rychle se adaptovat na situace, orientovat se v složitých proměnlivých skutečnostech a vyrovnávat se s nimi. Důležitá je jeho vlastní sebekázeň, realistická sebereflexe i jeho hodnotová orientace.

Učitel by měl být zralou osobností s vřelými a nesobeckými vztahy k druhým, která umí prožívat starosti druhých lidí stejně jako své. V jeho přístupu se odráží jeho charakter, hlavně upřímnost, spolehlivost, spravedlnost, odpovědnost, tolerantnost, samostatnost, cílevědomost i skromnost. Připomenuli bychom zlaté **Matějčkovo pravidlo** (Matějček, 1999), které charakterizuje učitelovu moudrost v jednání s dětmi: *„Zařídít věci tak, aby je dítě dělalo dobře a my je mohli pochválit. Nedopustit, aby je udělalo špatně“*.

Učitel má svoji nenahraditelnou úlohu ve výuce. Jeho role není pouze v tom, že bezprostředně organizuje pedagogický proces, nýbrž stává se tvůrcem

pedagogického procesu a tím i duševního světa žáků. Mezi jeho **pedagogické schopnosti** řadíme (Langová, 1992):

1. *Didaktické schopnosti* ve formulaci vyučovacích metod. Zpřístupnit, předat a jasně formulovat učivo. Probouzet u žáků zájem o předmět.
2. *Konstruktivní schopnosti* hledají vhodné vyučovací a výchovné postupy na základě předvídání reakce žáků.
3. *Percepční schopnosti* určují hloubku učitelova vnímání dění ve třídě, poznávání žáků, jejich psychiky, zahrnují senzibilitu i citlivost pro druhé.
4. *Expresivní schopnosti* - srozumitelnost vyjádření myšlenek, citů a postojů, plynulost a živost řeči.
5. *Komunikativní schopnosti* v jednání s žáky, navázání vztahu porozumění a vzájemného respektu.
6. *Organizační schopnosti*.

2.5.4. Vztah učitele k dítěti

Prokešová (1997) uvádí, že podle psychologických výzkumů se učitelé, kteří očekávají od svých žáků dobré chování a vysokou výkonnost, chovají ke svým žákům vřeleji a laskavěji, věnují jim více důvěry a častěji je povzbuzují, než vychovatelé očekávající.

Modifikace chování

Jeden z nových přístupů učitelů a vedoucích pracovníků k dětem je tzv. modifikace chování (Zelinková, 1994):

Pozitivní zpevnění: jeho cílem je povzbudit, zafixovat žádoucí chování. Ignorování negativní reakce a použití pozitivního zpevnění a povzbuzení jako je pochvala, souhlas, ocenění, úsměv, pohlazení. Vede k posilování žádoucích reakcí, které má dítě tendenci opakovat díky příjemné pozornosti. Pomoci jim mluvit o svých problémech, naslouchat jejich pocitům. Odměňovat již snahu, nejen výkon.

Pozitivní očekávání: náš postoj k lidem i k životním situacím ovlivňuje naše vnímání. Očekáváním přisuzujeme každému žákovi určitou roli, díky níž se

některým reakcím žáka dostává více pozornosti. Tyto reakce se v budoucnu vyskytují častěji, zatímco ostatní vyhasínají, neboť je učitel nevnímá.

Individuální přístup

Projevit skutečný zájem o žáky, jejich individuality a zájmy a vytvoření vzájemného osobního vztahu je jednou z odměn učitelského povolání.

Mezi hlavní zásady individuálního přístupu patří (Prokešová, 1997):

- dobře poznat žáky, jejich individuální zvláštnosti, vědět jak u nich probíhají psychické procesy, jaké jsou jejich psychické vlastnosti, v jakém žijí prostředí;
- určit, jakým tempem a způsobem si může každý žák osvojit vědomosti a dovednosti stanovené učebními osnovami, zvážit, s jakými obtížemi je třeba počítat v jejich učební činnosti;
- projevovat zájem o žáky jako o jednotlivce – jejich názory, pocity a potřeby - individuálně s nimi mluvit;

2.6. Anglický jazyk prostřednictvím výchovy v přírodě a hrou

2.6.1. Charakteristika předmětu Anglický jazyk na 1. stupni ZŠ

Výuka cizím jazykům na základní škole vytváří předpoklady pro budoucí zapojení žáků do vzájemné komunikace mezi národy v rámci Evropy a celého světa. Přípravuje je nejen k praktickému užívání jazyka, ale také k pochopení a respektování jiných kultur a života v cizích zemích.

Angličtina je jedním z jednacích jazyků mezinárodních organizací, proniká však i do každodenního života dětí. Dnes se s ní již běžně setkávají prostřednictvím nápisů na zboží v obchodech, v populární hudbě, ve filmu i při práci s počítačem. Díky trendům a potřebám současné společnosti čím dál více slov přejímá čeština právě z angličtiny.

Na 1. stupni ZŠ je výuka anglického jazyka rozvržena do 3. – 5. třídy po třech hodinách týdně. Pouze v 5. třídě jsme přidali jednu disponibilní hodinu, kterou může učitel například využít jako konverzační nebo k procvičování učiva. Pokud

počet žáků ve třídě přesahuje hranici 24, snažíme se zajistit organizaci výuky angličtiny v polovičních skupinách.

K výuce angličtiny ve 3. třídě přistupujeme spíše jako k jakémusi motivačnímu kurzu. Děti se učí jednoduchou slovní zásobu vybraných tématických okruhů formou her, říkadel, písniček, manipulace s obrázky, učení v přírodě atd. Důraz je kladen hlavně na ústní projev, ale již se začínají na jednodušších příkladech seznamovat s rozdíly mezi psanou a mluvenou podobou jazyka. Ústně zvládají základní fráze, povely a jednoduchý rozhovor.

Ve čtvrté a páté třídě pak pokračujeme v rozšíření slovní zásoby a zařazujeme základní gramatická pravidla, jejichž znalost žákům umožní vlastní tvoření vět a dialogů. Zároveň průběžně zařazujeme seznámení s reáliemi anglicky mluvících zemí – kultura, sport, tradice, festivaly, atd. Výuku dle uvážení vyučujícího doplňujeme prací s výukovými programy na počítači.

Výchovně vzdělávací strategie:

Kompetence k učení

- Vyžadujeme pravidelnou přípravu na výuku a to především procvičování zápisu a výslovnosti anglických slovíček a vět.
- Vedeme žáky k propojování poznatků z jiných oborů a zkušeností z každodenního života a klademe důraz na to, co je jim zájmově blízké.
- Poskytujeme žákům možnost pracovat s rozmanitým materiálem (slovníky, internet, časopisy, videonahrávky a audionahrávky, atd.).

Kompetence k řešení problémů

- Pracujeme s chybou žáka jako s příležitostí jak ukázat cestu ke správnému řešení.
- Umožňujeme žákům pracovat s materiály a zdroji, v nichž si mohou ověřit správnost.
- Vedeme žáky k tomu, aby se nebáli mluvit cizím jazykem a snažili se reagovat bez ohledu na nejistotu po gramatické stránce.

Kompetence komunikativní

- Vytváříme příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků a opíráme se především o reálné situace každodenního života.
- Vedeme žáky k porozumění slyšenému, vyjádření jednoduchých myšlenek a schopnosti navázat kontakt před zahájením konverzace.

Kompetence sociální a personální

- Vedeme žáky k vzájemné spolupráci – práce ve skupinách, umožňujeme, aby si navzájem mohli pomoci.
- Vyžadujeme dodržování pravidel při komunikaci.

Kompetence občanské

- Umožňujeme žákům získat poznatky o životě, tradicích, zvyklostech atd. v anglicky mluvících zemích a porovnat je se životem v České republice.⁷

Celou výuku angličtiny ve 3.-5. třídě prolínají všechny okruhy průřezového tématu „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – EGS“. Slouží kromě jiného jako jeden z hlavních motivačních prostředků k výuce cizího jazyka s využitím mezipředmětových vztahů s učivem předmětu vlastivěda. Stejně tak se i všechny tématické okruhy průřezového tématu „Multikulturní výchova“ dotýkají výuky Aj.

2.6.2. Nové osnovy vytvořené pro RVP ve 3. třídě⁸

učivo z RVP	ročníkové výstupy	učivo	mezipředmětové vztahy
Žák: vyslovuje a čte foneticky správně v	Žák: uvede seznam slovíček k jednotlivým tématickým	základní slovní zásoba	EV-ekosystémy PRV, VV, dramatická výchova

⁷ Zdroj: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

⁸ Zdroj: Školní dokumenty a plány (2007)

přiměřeném rozsahu slovní zásoby	okruhům, pojmenuje jednoduché obrázky, vyslovuje a čte jednoduché věty, skládá ze slov jednoduché věty	podle tématických okruhů, význam slov v kontextu, tvoření slov, základní věty a fráze	
rozumí jednoduchým pokynům a větám, adekvátně na ně reaguje	předvede činnost podle jednoduchých pokynů a vět, odpovídá na základní otázky a fráze	reakce na otázky na pokyny, jednoduchá sdělení (pozdravy, poděkování, ...)	dramatická výchova, komunikace
rozlišuje grafickou a mluvenou podobu slova	aplikuje dříve naučené učivo při čtení jednoduchého textu, píše vybraná slovíčka, rozlišuje pravidla psaní českých a anglických slovíček	psaní, opis a čtení jednoduchých slovíček a vět	ČJ, dramatická výchova, PRV, komunikace
pochozí obsah a smysl jednoduché, pomalé a pečlivě vyslovované konverzace dvou osob s dostatkem času pro porozumění	vyjádří v češtině vlastními slovy obsah jednoduché konverzační situace, reprodukuje nebo tvoří rozhovor přiměřený úrovni znalostí slovní zásoby	komunikace v běžných situacích, osobní otázky, obsah a porozumění konverzaci	ČJ
používá abecední slovník učebnice	vyhledává slovíčka v abecedním seznamu v učebnicích a jiných výukových materiálech	práce se slovníky	

2.6.3. Nové osnovy vytvořené pro RVP ve 4. třídě⁹

učivo z RVP	ročníkové výstupy	učivo	mezipředmětové vztahy
<p>Žák: rozumí známým slovům a jednoduchým větám se vztahem k osvojovaným tématům</p>	<p>Žák: třídí a zařazuje slovíčka a jednoduché věty podle tématických okruhů</p>	<p>slovní zásoba podle tématických okruhů, význam slov v kontextu</p>	<p>ČJ, PŘ, VL, HV, VV; EV-ekosystémy</p>
<p>rozumí obsahu a smyslu jednoduchých autentických materiálů (časopisy, obrazové a poslechové materiály) a využívá je při své práci</p>	<p>označí, popíše a vysvětlí obsah používaných obrazových materiálů, vlastními slovy vyjádří v češtině obsah poslechu</p>	<p>slovní zásoba a tvoření slov, základní gramatické struktury</p>	<p>VV, VL, PŘ ČJ-LV, čtení</p>
<p>čte nahlas plynule a foneticky správně jednoduché texty obsahující známou slovní zásobu</p>	<p>čte jednodušší texty a probrané věty, v nichž aplikuje základní pravidla vázání slov do vět</p>	<p>základní gramatické struktury a typy vět, výslovnost, plynulost čtení</p>	<p>ČJ-KV, čtení</p>
<p>vyhledá v jednoduchém textu potřebnou informaci a vytvoří odpověď na otázku</p>	<p>vybírá a označuje v textu potřebnou informaci, vytvoří odpověď na otázku a vysvětlí proč</p>	<p>práce s textem, komunikace</p>	<p>MV-stavba a tvorba med. sdělení, OSV-sebepoznání, sebepojetí,</p>
<p>používá dvoujazyčný slovník</p>	<p>využívá přehledu slovíček ve výukových materiálech</p>	<p>slovní zásoba, abeceda</p>	<p>ČJ-SV</p>
<p>sestaví gramaticky a formálně správně</p>	<p>zapiše základní informace o sobě a svém okolí, sestaví</p>	<p>základy lexikálního</p>	<p>ČJ-KV, SV, dramatická výchova,</p>

⁹ Zdroj: Školní dokumenty a plány (2007)

jednoduché písemné sdělení, krátký text a odpověď na sdělení; vyplní své základní údaje do formulářů	odpověď na sdělení přiměřené náročnosti	pravopisu, jednoduchá sdělení	OSV-komunikace, hodnoty, postoje
reprodukuje ústně i písemně obsah přiměřeně obtížného textu a jednoduché konverzace	vlastními slovy v češtině vyjádří obsah sdělení, reprodukuje jednoduchou konverzaci	konverzační dovednosti, reprodukce jednoduchého sdělení	ČJ-KV, dramatická výchova
obměňuje krátké věty se zachováním smyslu textu	využívá slovní zásobu při obměňování krátkých vět	základní gram. struktury, sl. zásoba	OSV-komunikace, ČJ-KV
aktivně se zapojí do jednoduché konverzace, pozdraví a rozloučí se s dospělým i kamarádem, poskytne požadovanou informaci	předvede jednoduchou konverzaci, aplikuje získanou slovní zásobu, analyzuje otázky druhého	pravidla komunikace, tématické okruhy	

2.6.4. Nové osnovy vytvořené pro RVP v 5. třídě ¹⁰

učivo z RVP	ročníkové výstupy	učivo	mezipředmětové vztahy
Žák: rozumí známým slovům a jednoduchým větám se vztahem k osvojovaným tématům	Žák: analyzuje a dává do souvislostí slovíčka a jednoduché věty podle tématických okruhů	slovní zásoba podle tématických okruhů, význam slov v kontextu	ČJ, PŘ, VL, HV, VV; EV-ekosystémy

¹⁰ Zdroj: Školní dokumenty a plány

rozumí obsahu a smyslu jednoduchých autentických materiálů (časopisy, obrazové a poslechové materiály) a využívá je při své práci	používá obrazové i textové materiály přiměřené úrovni, analyzuje a tvoří jednoduché obrazové materiály, analyzuje a předvede obsah slyšeného	slovní zásoba a tvoření slov, základní gramatické struktury	VV, VL, PŘ, MV- Kritické čtení a vnímání med. sdělení
čte nahlas plynule a foneticky správně jednoduché texty obsahující známou slovní zásobu	čte i náročnější text, analyzuje jej na slova, zvažuje a dává do souvislosti výslovnost jednotlivých slov a jednoduchých vět, navrhne možnost vázání slov do vět	základní gramatické struktury a typy vět, výslovnost, plynulost čtení	ČJ-LV, čtení
vyhledá v jednoduchém textu potřebnou informaci a vytvoří odpověď na otázku	prozkoumá, roztřídí a shrne získané informace, navrhne a doporučí odpověď na otázku	práce s textem, komunikace	ČJ-KV, čtení
používá dvoujazyčný slovník	vyhledává v dvoujazyčném slovníku potřebná slovíčka	slovní zásoba, abeceda	ČJ
sestaví gramaticky a formálně správně jednoduché písemné sdělení, krátký text a odpověď na sdělení; vyplní své základní údaje do formulářů	zapiše jednoduchý text i o svých kamarádech a navrhne písemnou odpověď na sdělení, vyplní jednoduchý dotazník o své osobě	základy lexikálního pravopisu, jednoduchá sdělení	MV-stavba a tvorba med. sdělení, OSV-sebepoznání, sebepojetí, poznávání lidí ČJ-SV
reprodukuje ústně i písemně obsah přiměřeně obtížného textu a jednoduché konverzace	reprodukuje ústně i písemně obsah sdělení nebo konverzace	konverzační dovednosti, reprodukce jednoduchého sděl.	ČJ-KV, SV, dramatická výchova, OSV-komunikace, hodnoty, postoje

obměňuje krátké věty se zachováním smyslu textu	kombinuje možnosti zařazení slov do vět, ukáže jak a vysvětlí proč	základní gram. struktury, slovní zásoba	ČJ-KV, dramatická výchova
aktivně se zapojí do jednoduché konverzace, pozdraví a rozloučí se s dospělým i kamarádem, poskytne požadovanou informaci	tvoří odpovědi na otázky, zváží vhodnost odpovědi a vybrané slovní zásoby	pravidla komunikace, tématické okruhy	OSV-komunikace, ČJ-KV

3. Cíle a úkoly práce

V naší práci se zabýváme možnostmi zařazení výchovy v přírodě a zkušenostního učení do výuky všeobecně vzdělávacích předmětů. Konkrétně jsme se zaměřili na výuku anglického jazyka na 1. stupni základní školy s využitím her v přírodním prostředí.

3.1. Cíl práce

Hlavním cílem této práce je ověření sborníku her a aktivit v přírodě aplikovaného ve výuce anglického jazyka na prvním stupni základní školy.

3.2. Dílčí úkoly práce

1. Provést analýzu české i zahraniční literatury a dalších odborných pramenů, použitelných ve výuce angličtiny na 1. stupni základní školy.
2. Vytvořit sborník her a aktivit v přírodě využitelný ve výuce AJ.
3. Aplikovat hry ve vyučování při vlastních hodinách angličtiny, sledovat vhodnost a průběh vybraných her a reakce dětí na hry a aktivity v přírodním prostředí.
4. Zjistit odezvu u spolupracujících učitelů pomocí ankety a reakce dětí pomocí sondy.
5. Interpretovat nalezená data a formulovat závěry pro praxi.

3.3. Předpoklady

1. Předpokládáme, že hry a aktivity v přírodě v předmětu anglický jazyk mohou sloužit k upevnění, procvičení učiva i k výuce nového učiva.
2. Očekáváme, že aplikované hry mohou pozitivně motivovat žáky a vést ke zvýšené aktivitě při vyučovacích hodinách anglického jazyka.

4. Metodika práce

4.1. Charakter výzkumu

Výzkumné šetření se skládá ze dvou částí. První část výzkumu se věnuje shromažďování informací, zajištění potřebného množství podkladů pro sestavení teoretické části diplomové práce a sborníku her pro výuku anglického jazyka.

Ve druhé části jsme se zabývali ověřováním vybraných her v praxi. Jako hlavní zdroj informací z průběhu vyučování jsme použili anketní šetření mezi spolupracujícími učiteli. Pro získání aktuálních informací z průběhu vyučování jsme využili informační sondu pro děti z vybraných tříd.

4.1.1. Výběr her a příprava sborníku

Základem bylo nastudovat nejrůznější dostupnou literaturu věnující se této problematice. Následně vytvořit sborník možných her v přírodě využitelných k výuce anglického jazyka.

Do připravovaného sborníku jsme vybírali hry z nejrůznější dostupné literatury české i zahraniční. Vycházeli jsme z aktuálních tématických okruhů, které se učí děti na 1. stupni ZŠ, vzhledem k jejich znalostem a zájmům. Hry jsme upravili do potřebné podoby tak, aby byly pro výuku angličtiny prakticky použitelné. U každé hry najdeme uvedený popis, viz sborník her.

4.1.2. Charakteristika výzkumného souboru

Pro druhou část výzkumu (praktické ověřování her ve výuce) nebylo výzkumné šetření prováděno v celém základním populačním souboru. Základní cílový soubor byl v tomto šetření zastoupen výběrovým souborem. Výzkumný soubor jsme vybrali příležitostným výběrem, jelikož cíl naší práce nevyžadoval reprezentativní vzorek populace.

Jedná se o kvalitativní výzkum, a proto není cílem reprezentovat populaci jedinců. Cílem konstrukce vzorku v kvalitativním výzkumu je reprezentovat populaci problému, populaci jeho relevantních dimenzí (Disman, 1993).

Cílová skupina, na kterou byl aplikován výzkum, zahrnovala 6 základních škol okresu Náchod a spolupracovalo v ní 22 učitelů. Tito učitelé vyučují anglický jazyk ve 3. – 5. třídách základních škol a během 2 měsíců ověřovali a aplikovali hry ze sborníku aktivit a her v hodinách angličtiny. Jejich cílem bylo vyzkoušet co největší počet předložených her, sledovat vhodnost i průběh her a své závěry shrnout v anketě.

4.2. Metody získávání dat

4.2.1. Anketa

Anketa pro učitele byla zvolena jako hlavní hodnotící prvek. Při sestavování ankety jsme usilovali o to, aby anketa obsahovala co nejmenší počet otázek, který by nám ovšem poskytl potřebné informace. Anketa byla anonymní.

Pro zjišťování vybraných skutečností jsme zvolili otázky uzavřené i otevřené. Typ uzavřených otázek s nabídkou odpovědí zaručoval, že účastníci odpoví přesně na to, co je předmětem našeho zájmu. Zatímco typ otevřených otázek nám umožnil dozvědět se více pohledů na danou problematiku. Celkem anketa obsahovala 7 otázek, kterými zkoumala současný pohled učitelů na vliv a význam využití aktivit a her v přírodě ve výuce, náročnost přípravy těchto hodin, i vyzorované reakce dětí na tento způsob výuky. V závěru ankety jsme ponechali prostor na individuální vyjádření a další připomínky.

Pro spolupráci jsme získali celkem 22 učitelů, kteří využívali hry a aktivity v hodinách angličtiny, zkoušeli netradiční výuku hrou v přírodě i ve třídách podle svých možností. Po dvouměsíčním ověřování shrnuli získané postřehy a zkušenosti v anketě.

4.2.2. Sonda

Na jedné základní škole jsme měli možnost ve dvou třídách 1. stupně osobně aplikovat a ověřovat aktivity a hry v přírodě v hodinách anglického jazyka. Sledovali jsme reakce dětí na netradiční způsob výuky a pomocí informační sondy jsme po uplynutí 2 měsíců zjišťovali názory dětí na tento styl výuky. Sonda obsahovala otevřené i uzavřené otázky, které nám umožnily dozvědět se postoje dětí k vyučování, jejich zájem a pocity při hodinách. Sonda byla tvořena celkem 9 otázkami a odpovídalo na ni 31 žáků 1. stupně ze 3. a 5. třídy základní školy.

4.3. Realizace výzkumu

Pro provedení průzkumu jsme zvolili region východních Čech – okres Náchod. Spojili jsme se celkem s 6 základními školami. Velmi důležitou součástí tvořil kontakt se školami. Na každé škole jsme jednali s ředitelem či zástupcem. Ve společném rozhovoru jsme se domluvili na spolupráci a 2 měsíční lhůtě pro aplikaci aktivit a her z připraveného sborníku v hodinách anglického jazyka na 1. stupni ZŠ. Ředitelé byli většinou ochotni ke spolupráci a hodnotili možný vliv her na výuku a žáky kladně.

Z předloženého sborníku her si mohl každý učitel vybírat a aplikovat hry tak, jak potřeboval vzhledem k výuce a současnému učivu ve třídě. Tyto hry během dvou měsíců učitelé realizovali, zkoušeli a využívali. Po dvou měsících jsme se opět setkali a spolupracující učitelé získali připravené ankety, které vyplnili a během již krátké lhůty jsme ankety od všech ředitelů s poděkováním dostali zpět. Výsledky ankety jsou zpracovány v samostatné kapitole.

Druhá část našeho výzkumu se týkala dvouměsíční intenzivní spolupráce se dvěma třídami 1. stupně ZŠ v jejich hodinách anglického jazyka. V hodinách jsme postupně zkoušeli využít velkou část her z připraveného sborníku her. Realizace her byla prováděna vzhledem k velmi dobrému umístění školy většinou na velké školní zahradě a hřišti, některé hry ve třídě. Oba způsoby probíhaly bez komplikací. Po dvou měsících žáci vyplnili sondu pro děti, jejíž výsledky jsou rozebrány v samostatné kapitole.

5. Praktická část

5.1. Sborník her a aktivit v přírodě pro Anglický jazyk

Hra přináší uvolnění, radost, zábavu, napětí i vzrušení. Je to činnost, k níž nás nikdo nenutí. Rozdíl mezi prací a hrou je v tom, že hra je činnost, kterou vykonáváme, protože nás baví, práci vykonáváme pro vnější motivaci (odměnu). V dnešní moderní době se snažíme nacházet ve výuce cesty k dětské duši, inspirujeme se radami Komenského a uznáváme jeho moudré a nadčasové poznatky o dítěti a škole hrou. Zároveň si uvědomujeme, jak důležité je propojení školní výuky a požadavků se stylem učení dětí, s jejich možnostmi a potřebami. Učíme se hledat cesty, ve školách tvoříme nové plány a využíváme různé metody. Začínáme si uvědomovat, že děti tráví většinu dne uzavřené v budovách, bez pohybu a přírody. Příroda se jim odcizuje, s tím i pohyb a přichází také častá uzavřenost dětí navzájem mezi sebou, neboť jejich častým kamarádem je hlavně počítač.

Byli bychom rádi, když by tento sborník her do přírody mohl být nabídkou a inspirací pro učitele do hodin anglického jazyka. Je zde popsána řada her a cvičení, které byly získány při práci s dětmi a také zpracováním her z nejrůznější dostupné literatury naší i zahraniční. Hry jsou připraveny tak, aby bylo možno je realizovat v přírodním prostředí, záleží vždy na situaci a podmínkách školy a učiteli.

Připravili jsme soubor 45 her, které jsou využitelné v hodinách angličtiny pro děti ve 3. – 5. třídě, kdy se s angličtinou začíná a je velmi důležité, aby naučené znalosti dítě zažilo a naučilo se je prakticky používat. Učitelé je mohou využít k opakování a procvičení všech základních slovíček, k procvičování poslechu, mluvení, rozvíjení paměti a schopnosti soustředit se, podporují schopnost spolupráce mezi žáky i mezi žákem a učitelem. Tento soubor her může být pomocí pro učitele, aby mohli najít vhodnou hru, která by se hodila k jejich tématu, gramatice a slovíčkům, která zrovna probírají. Mezi nejčastější vyučovaná témata

patří: pozdravy, barvy, abeceda, zvířata, lidské tělo, rodina, oblečení, jídlo, hračky, školní potřeby, nábytek, dny a měsíce, škola, Vánoce, atd.

U her je uveden cíl pro výuku anglického jazyka, prostředí, pomůcky, čas a popis, u některých navíc motivace a variace. Věk žáků neuvádíme, počítáme s tím, že tyto hry jsou použitelné pro žáky 3. – 5. třídy a jejich výběr a úpravy záleží na učiteli a skupině žáků.

Cíl: Naznačujeme okruhy učiva, které můžeme ve hře rozvíjet nebo využívat. Není-li hra zaměřena na konkrétní námět, lze ji aplikovat v mnoha obměnách podle tvořivosti učitele a podle látky, kterou vyučuje.

Prostředí: Důležitou součástí hry je místo, které pro hru vybereme. Volíme adekvátní bezpečné místo, abychom předcházeli úrazům a poskytli dostatek prostoru pro hru. Mnoho her lze zahrát i v budově, záleží na umístění školy a přírodním prostředí, ve kterém se nachází.

Pomůcky: Pro přípravu jednotlivých her uvádíme předměty a potřeby vhodné k provedení hry. Vybírali jsme aktivity s dostupnými pomůckami.

Čas: Tato část obsahuje přepokládaný časový úsek pro hru. Časový limit je orientační, téměř u každé hry je možné podle potřeby délku hry zkrátit či prodloužit.

Popis: V popisu podáváváme stručný výklad pravidel, které charakterizují hru a udávají metodický návod pro zadání jednotlivých her.

Motivace: Některé hry obsahují krátký motivační příběh, jehož úkolem je vzbudit zájem účastníků a naladit je na to, co je ve hře čeká. Částečně nastíní i pravidla a situaci hry.

Variace: Varianty nabízejí úpravy a způsoby, jak lze hru modifikovat.

Úpravy pro další učivo angličtiny: Nabízíme náměty a možné obměny hry tak, aby bylo možné hru použít pro různé učivo angličtiny. Tyto úpravy přináší širší využití her v různých ročnících i v různých částech vyučovací hodiny.

Hry v přírodě využitelné jako alternativní formy výuky Anglického jazyka na 1. stupni základní školy

Rozdělení her podle cíle:

1. Slovíčka: hry 1.1.- 1.14.
2. Abeceda: hry 2.1.- 2.8.
3. Číslo: hry 3.1.- 3.7.
4. Rozhovory: hry 4.1.- 4.11.
5. Tvorba vět: hry 5.1.- 5.5.

1. Slovíčka

1.1. Patříme k sobě

cíl: slovíčka z různých tématických okruhů

pomůcky: kartičky se slovy, lepicí páska

prostředí: třída, louka, hřiště

čas: 10 min

popis:

Všichni hráči se postaví do kruhu, zavřou oči a vedoucí každému připevní na čelo kartičku se slovíčkem. Všichni se za pomoci učitele v prostoru promíchají. Pak otevřou oči a snaží se vytvořit trojice tak, aby jejich slova patřila do nějaké podobné slovní skupiny – rodiny. Děti smí mluvit pouze anglicky, navzájem si přečtou připevněná slovíčka a rozhodnou, zda k sobě patří. Kombinace slov musí být volena tak, aby žádný hráč nezůstal osamocen.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Hráči vytvářejí skupiny, ve kterých z připevněných slov skládají krátké věty.
- Pro starší děti můžeme zadat tvorbu skupin podle slovních druhů.
- Na kartičce bude pouze písmeno abecedy. Děti mají z písmen vytvořit libovolné anglické slovíčko.

1.2. Výměna

cíl: slovíčka barev, zvířat, osob v rodině, věci

pomůcky: kartičky se slovy a spínací špendlíky podle počtu hráčů

prostředí: třída, louka, hřiště

čas: 15 min

popis:

Všichni hráči mají na čele nebo triku připevněné kartičky s anglickými slovy ze zvoleného tématického okruhu a stojí či sedí v kruhu. Jeden z hráčů - slepý chytač - má zavázané oči a stojí uprostřed. Řekne vždy 2 slova. Ti žáci, která je mají, se musí velmi nenápadně a potichu vyměnit, zatímco chytač se snaží někoho chytit. Pokud se mu to podaří, chycený si s ním vymění místo.

variace:

Slova může vyvolávat učitel.

Hru změníme, pokud se budou najednou vyměňovat všichni hráči, kteří splňují nějaký požadavek prostředního hráče. Hráče neoznačíme kartičkou se slovíčkem a využijeme otázky z nabídky.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Prostřední hráč může klást otázky na věk, místo bydliště: Are you from...? Are you 10?
- Další možnosti: Are you happy? (sad, tired, at home, at school,...)
- Klást otázky o jídle, co kdo má a nemá rád: Do you like...?(milk, juice, orange, butter,...)
- Otázky se slovíčkem have got: Have you got a ...? (brother, sister, pet, red T- shirt,...)

1.3. CIA a FBI

cíl: slovíčka

pomůcky: kartičky se slovy, spínací špendlíky, každý hráč tužku a papír

prostředí: les

čas: 30 min

popis:

Hru uspořádáme jako souboj dvou družstev (špionážních skupin CIA a FBI). Každý hráč má na papíře anglicky napsané své zvolené slovo a zkratku své špionážní skupiny. Kartičku se slovem si též připevní na záda či čelo. Hráči se rozmístí do vyhraněného prostoru v lese, kde se snaží pohybovat tak, aby mohli zjistit a zapsat co nejvíce slov špionů z druhé skupiny a sami přitom nebyli spatřeni. Hráči nesmí svá slova ničím zakrývat (rukama, větví,...), ale za různé přírodní překážky se schovávat mohou. Po uplynutí času jsou zvukovým signálem přivoláni

zpět, každá skupina skládá seznam zjištěných soupeřových AJ slov probíhá vyhodnocení obou skupin.

variace:

Hru je možno hrát i jako souboj „všichni proti všem“, každý individuálně pátrá, skrývá se a slova soupeřů si zapisuje. Hodnotíme podle počtu napsaných a odhalených cizích - soupeřových slov, která hráč správně přečetl a zapsal, odečtená od počtu opakování jeho vlastního slova u jiných hráčů.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Skupina hráčů má za úkol složit ze zjištěných slov jednoduché anglické věty, které nahlas přečte.
- Místo slov mají hráči na kartičce čísla v rozsahu 0 – 20, 0 – 100, během hry si je hráči zapisují, poté ve skupině připraví seznam a čtou učiteli.
- Slova na kartičce lze zašifrovat, např. přeházením jednotlivých písmen ve slovech. Hráči musí slova správně rozluštit a přečíst, aby jim byla uznána.

1.4. Slovíčka v pohybu

cíl: slovíčka

pomůcky: 3 sady karet (pro učitele a 2 družstva)

prostředí: hřiště, louka

čas: 15 min

popis:

Hráči vytvoří 2 stejně početná družstva. V každém družstvu si hráči rozdělí sadu karet s anglickými slovy. Družstva se postaví do řady, učitel anglicky vysloví slovo a hráči s tímto slovem z obou skupin vystartují, oběhnou metu (popř. splní nějaký úkol) a zařadí se zpět. Mezi družstvy lze soutěžit o body.

variace:

- Hráči stojí v řadě, po vyvolání plní zadaný úkol:
  - oběhnou řadu
  - vyběhnou k míči, který je připraven před zástupem a snaží se vstřelit branku
  - je postavena dráha, po vyvolání absolvují tuto dráhu (prolézat, přeskákat, slalom,...).
  - zvolíme jiný způsob obíhání – skákání po jedné noze, více koleček,...
- Hráči nemají rozdané karty. Učitel startuje tuto soutěž vždy vyslovením slovíčka, které oba hráči obou družstev po absolvování dráhy musí správně vyslovit. Rychlejší hráč, který ještě správně vysloví slovíčko získává pro družstvo bod.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Učitel vysloví místo slovíčka krátkou větu či frázi, kterou hráč po doběhnutí opakuje. How are you? How do you do? What's the time?
- Učitel řekne nedokončenou větu, kterou žák doplní: My name is..., I'm from..., My favourite colour is..., I like...
- Žák po absolvování dráhy odpoví učiteli na otázku, kterou učitel řekl při startu: Where are you from? What's your name? Who are you? Have you got a pet? What colour is the sun? Are you tired? Where do you live? How often do you clean your teeth?

1.5. Liška Bystrouška

cíl: slovíčka z různých tematických okruhů

pomůcky: kartičky se slovy

prostředí: hřiště, louka, les

čas: 10 min

motivace:

Liška Bystrouška má přehled o všem, co se děje v lese. Neunikne jí žádný nový návštěvník či nějaká změna. Všeho si všimne. Vyzkoušej si, co to znamená jmenovat se Bystrouška.

popis:

Kartičky se slovy rozmístíme na stromy v lese (na louku), blízko u sebe. Všichni hráči si je 1 minutu prohlížejí a pak se ke slovům otočí zády. Učitel zatím jedno slovo vyřadí. Na povel se hráči otočí a ten, kdo anglicky vykřikne jako první slovo, které chybí, vyhrává (dostane bod).

variace:

- Učitel rozmístí méně slov, hráči si je chvíli prohlíží a snaží se jich co nejvíce zapamatovat. Na pokyn se otočí ke slovům zády a musí je zapsat a anglicky přečíst. Hra jednotlivců či družstev.
- Na kartách budou slova česky, žáci je zapisují anglicky a vysloví.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Místo slovíček jsou na kartičkách čísla.
- Na kartičkách mohou být uvedena slovesa, která žáci místo vyslovení dramatizují.
- Kartičky se slovy mohou dohromady vytvářet říkanku či písničku, kterou se poté žáci učí.
- Slova hráči nevidí, ale učitel jim je třikrát přečte.

1.6. Popletené příběhy

cíl: slovíčka

pomůcky: karty se slovy

prostředí: louka, hřiště

čas: 15 min

motivace:

Strašidelným lesem procházel kouzelný dědeček a nesl velkou knížku příběhů. Najednou se zvedl vítr a vytrhl mu knihu z ruky. Trochu ji poponesl a rozfoukal všechny listy po lese. V ten okamžik se k dědečkovi seběhli lesní skřítkci a pomáhali mu sesbírat rozfoukané listy. Když dali dohromady celou knížku, zjistili, že příběhy jsou úplně popletené.

popis:

V lese vyznačíme herní území o rozměrech 100x100 m. V tomto území rozmístíme 8 – 12 stanovišť. Na každém stanovišti umístíme dvojici kartiček se slovíčky, které k sobě nepatří. Děti hledají stanoviště a u každého si na svůj papír opiší nalezená anglická slova. Během časového limitu mají nasbírat co nejvíce dvojic, které k sobě správně patří. Po zaznění časového limitu na hru má žák vyjmenovat nalezené dvojice a předat je zapsané vedoucímu.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Žáci hledají rozstříhané věty a skládají je.
- Na jednom stanovišti může být otázka, ke které žák hledá odpověď.
- Dvojice slov mohou být slova opačného významu.

1.7. Poznávka

cíl: slovíčka zvířat

pomůcky: papírky, tužky, čepice

prostředí: kdekoliv

hráči: 2 družstva

čas: 20 min

motivace:

Tropickou pouští protéká řeka a na jejích březích žije mnoho různých zvířat. Turisté, kteří přijíždějí do této oblasti na návštěvu a chtějí si prohlédnout zvířata žijící podél řeky, využívají služeb domorodců. Ti je převázejí na loďkách po řece, protože to je jediná cesta do hloubky pralesa. K vidění je mnoho opic, papoušků, vodních ptáků, a když mají turisté štěstí, mohou zahlédnout i tygry. Takové setkání však může být i nebezpečné, a tak jsou všichni rádi, že loďky jsou z pevných klád a mají krytou palubu.

popis:

Hráči se rozdělí do dvou družstev. Každý anglicky napíše na papírek jakékoliv zvíře, papírek složí a dá do osudí. Zvolené podstatné jméno nikomu nesdělí! Poté první hráč z jednoho družstva vytáhne po 1 lístku z osudí. Vždy když si hráč vytáhne lístek, má maximálně 1 minutu na rozmyšlenou a pak musí vytažené podstatné jméno členům svého družstva několika anglickými slovy popsat tak, aby dané slovo správně určili. Pokud se jim to nepovede, mohou hádat hráči druhého družstva. Kdo správně uhodne, získává bod pro své družstvo. Nyní vytahuje z osudí hráč druhého družstva a hra stejně pokračuje.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Žáci na kartičky píší písmena abecedy. Hráč předvádí dané písmenko, nebo si sám vymyslí slovo s vytaženým počátečním písmenem, které ostatní určují.
- Žák vysloví hlásky daného slova. Hráč, který je nejdříve správně složí do slova, získá bod.

1.8. Minutová honička

cíl: slovíčka, části těla

pomůcky: -

prostředí: hřiště, louka

čas: 10 min

popis: Minutová honička, při které se chycený hráč musí dotýkat do konce minuty té části těla, kterou vedoucí na začátku hry řekl (head, shoulder, neck, arm, leg, ear, nose,...). Po minutě nastane změna, všichni jsou vysvobozeni a je vyhlášen nový honič i nová část těla.

1.9. Noemova archa

cíl: slovíčka, zvířata

pomůcky: šátky na oči, lístečky se jmény zvířat

prostředí: kdekoliv

čas: 10 min

motivace:

Všichni známe příběh o Noemově arše. Ta však neuvádí, co tomu předcházelo. Měl-li být některý z druhů zvířat zachráněn, museli se setkat rychle nejméně dva jedinci z každého druhu. Jak to tehdy mohlo vypadat?

popis:

Každý hráč obdrží lísteček s anglickým názvem některého zvířete. Lístečky zahrnují rozličné druhy zvířat. Každý druh je zastoupen nejméně dvakrát. Na povel začne každý hráč napodobovat zvuky daného zvířete a zároveň poslouchá, kde se ozývá

podobné volání. Jednotlivé druhy se snaží shromáždit co nejrychleji, aby mohli být umístěny do archy a zachránili se. Nikdo nesmí mluvit, jen vydávat zvuk příslušného zvířete.

variace:

Místo zvuků mohou žáci nahlas vyslovovat anglický název svého zvířete.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Hráči obdrží lístek s písmenem abecedy, které vyslovují a hledají druhého do dvojice. Dvojice vymýšlí anglická slovíčka s tímto počátečním písmenem.

1.10. Kimovka

cíl: slovíčka

pomůcky: 10 - 20 drobných předmětů, šátek

prostředí: louka, hřiště

čas: 10 min

motivace:

V obrovské prérii ležela indiánská vesnice. Blížil se vrchol léta, a tím také zkoušky dospělosti pro mladé indiány. Zkoušky se skládají z mnoha částí a jednou z nich je test pozornosti a paměti; mladí lovci musí být bystří a úspěšní. Starý indián rozmístil v okolí vesnice mnoho různých věcí a předmětů a mladíci měli pár minut na to přesně si zapamatovat, kde a jaké předměty leží. Zkoušku úspěšně splnil ten, komu se podařilo vyjmenovat všechny předměty.

popis:

Do jednoho místa položíme 10 – 20 různých předmětů, které děti umí anglicky pojmenovat, společně si je vyjmenujeme. Všechny předměty pokryjeme šátkem, aby nebyly vidět. Děti se rozestaví okolo šátku a na jednu minutu jim předměty odkryjeme. Poté je opět zakryjeme a odebereme jeden předmět. Znovu je odkryjeme. Kdo první anglicky vykřikne název věci, která chybí, získává bod pro své družstvo. Takto postupně odebíráme nebo přidáváme předměty (i několik najednou) a děti za úspěšné odpovědi získávají body.

variace:

Hráči ve družstvu nevykřikují název chybějící věci. Anglicky si její název vždy poznamenají. Po ukončení se družstva navzájem anglicky ptají na předměty, které si poznamenali.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Otázky pro družstvo: Have you got a ...? Yes, I have. No, I haven't.

1.11. Trosečníci

cíl: slovíčka

pomůcky: pro každého papír, tužka, pro mladší hráče anglicky napsaný seznam 30 předmětů vhodných i nevhodných pro život na ostrově (jídlo, oblečení,...)

prostředí: třída, louka, hřiště

čas: 15 min

motivace:

Po ztroskotání lodi se skupina osob může zachránit v malém člunu a dorazit k neobydlenému ostrovu. Člun však uveze pouze osoby a nejvýše 10 dalších předmětů. Ty je třeba vybrat tak, aby posloužily k přežití skupiny na ostrově.

popis:

Nejprve si každý anglicky sepíše seznam 10 předmětů, o kterých si myslí, že jsou důležité k přežití na ostrově (buď vybírají z předloženého soupisu, nebo si vymýšlejí libovolné). Potom se každá skupina snaží dohodnout na svém konečném seznamu.

Hru lze využít jako úvod k výpravě, kdy si účastníci vyberou z určených možností potřeby, které si budou smět vzít s sebou. Žáci smí mluvit pouze anglicky, používají slovíčko : I have got, we have got

Reflexe: Byla hra snadná? Podřizují se všichni jednomu veliteli, prosazuje si každý svůj názor? ...

úpravy pro učivo angličtiny:

- Žáci mohou pro výběr slov používat slovník.
- Otázky: Have you got a ...? Yes, I have. No, I haven't.
- Skupina v časovém limitu píše maximální počet slov od zadaného počátečního písmene.
- Hráči vybírají z přeloženého seznamu slova, které do skupiny nepatří.
- Vytvořte z písmen slova (island-ostrov, shipwrecked-person- trosečník) co nejvíce anglických slov.
- Napište pět anglických slov, které začínají a končí stejnou samohláskou.
- Skupina vymýšlí a píše slova na tři, čtyři, pět, šest,... písmen.
- Hráči dostanou krátký anglicky psaný text. Vyhledávají a vypisují z něj slova podle učitelem zadaných požadavků (třípísmenková, předložky,...).

1.12. Cizí princezna

cíl: slovíčka (pocity)

pomůcky: -

prostředí: jakákoliv rovná a suchá plocha

čas: 15 – 20 min

motivace:

Princ se při svém putování po světě zamiloval do cizí princezny. Jak už to tak bývá, tatíček král mu nechtěl princeznu za ženu dát, neboť její země mluvila zcela jiným jazykem a vůbec si nerozuměli. Přijde princ na nějaký nápad, jak se domluvit a přesvědčit krále?

popis:

Všichni se stanou na chvíli herci, kteří prostřednictvím svých těl sdělují nějakou informaci, i diváky, snažícími se pochopit význam tohoto sdělení. Jedna skupina se vzdálí a tajně si domluví slovo, které ztvární pomocí svých těl, druhá skupina se snaží slovo poznat a anglicky vyslovit. Po uhodnutí slova si vymění úlohy.

variace:

- sdělení může psát i předvádět 1 hráč
- můžeme měřit čas

úpravy pro učivo angličtiny:

- Skupina hráčů předvádí jedno písmeno abecedy.
- Skupina získá od učitele lísteček s krátkou větou, jejíž slova má postupně předvést tak, aby hráči složili ze slov větu.
- Skupina či hráč se stane nějakou postavou či jiným žákem, jehož jméno mají druzí uhádnout. Hráč smí odpovídat pouze: Yes, no. Ostatní hráči se ptají otázkami: Have you got...? Are you...? Is this yours? Do you like...?

1.13. Pexeso

cíl: slovíčka

pomůcky: pexeso

prostředí: hřiště, louka

čas: 20 min

motivace:

V království, které stojí za devatero řekami a devatero kopci, žila princezna Julie. Na námluvy za ní na hrad přijel princ Jakub z Veselého království. Král, otec princezny, se však rozhodl, že si Jakuba vyzkouší. Za svého zetě a budoucího krále chtěl mít člověka chytrého a šikovného. Ukázal mu malý obrázek hradu a řekl: „Tohle je kopie obrázku, který jsme ztratili na velké louce. Pokud takový obrázek do večera najdeš a přineseš mi ho, získáš princeznu!“ Když princ Jakub došel k louce, uviděl tisíce obrázků. Po dlouhém hledání se mu přece jen podařilo ten správný najít a donést včas králi. A od té doby žije šťastně s princeznou Julií.

popis:

V prostoru 15x15 m rozmístíme pexesové kartičky obrázkem nahoru. Ve vzdálenosti 15-20 m stojí děti ve dvou družstvech. Vedoucí vždy anglicky oznámí, jaké slovo se bude hledat, na znamení vbíhá zástupce z každého družstva do

prostoru s kartičkami. Když slovo najde (každý pouze jeden exemplář), odnáší ho na start ke svému družstvu. Rychlejší hráč získává bod pro své družstvo. Další hráč na řadě se vydává hledat další slovo, které vedoucí oznámí. Vítězí to družstvo, které získalo více bodů.

varianty:

Rozmístíme pouze polovinu kartiček. Na znamení startuje vždy jeden zástupce ze družstva a vydává se hledat slovo, které vedoucí ukáže (polovinu kartiček má u sebe).

úpravy pro učivo angličtiny:

- Místo obrázků použijme karty s čísly.
- Hráči družstva anglicky vypisují slovíčka podle obrázků získaných kartiček.
- Skupina vymyslí krátké věty, ve kterých použije všechna získaná slova.

1.14. Slepý zástup

cíl: slovíčka

pomůcky: ---

prostředí: kdekoliv

čas: 15 min

motivace:

Každé ráno se mladí krtek scházejí v podzemní škole. Musejí se rozejít do tříd podle velikosti. Nejmenší se učí hledat larvy, větší hloubit chodbičky a ti největší se učí orientovat pod zemí. Protože je ve škole úplná tma, zkouší každý tlapkou svou výšku, pak výšku souseda a podle toho se zařadí.

popis:

Všichni hráči mají zavázané oči a podle zadaného úkolu vytváří družstva. Hráči se smí dorozumět pouze anglicky.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Hráči se ptají na země a národnosti. Učitel před zahájením každému hráči rozdá lísteček s určitou zemí: Where are you from? What nationality are you?
- Hráči používají při rozhovoru otázky: Have you got a ...? Do you like...? Can you swim?
- Hráči se ptají na zaměstnání: What's your job? What do you do?
- Tvoří skupiny podle každodenních aktivit: How often do you...? (read, cry, clean the house, drink, go to the cinema, laugh,...). Odpovědi: (once, twice, never, often, somethimes, every day,...).

2. Abeceda

2.1. Tanec na kládě

cíl: abeceda

pomůcky: ---

prostředí: louka, kláda, vyznačený prostor

čas: 15 min

popis:

Učitel vyzve hráče, aby se postavili na čáru (kládu) v určitém pořadí podle zadaného úkolu. Samozřejmě se smějí dorozumět pouze anglicky.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Žáci se řadí podle počátečních písmen ve jménu, datumu narození, výšky.
- Rozdáme dětem kartičky se slovíčky. Musí se zařadit podle jejich počátečních písmen vzhledem k abecedě.
- Učitel rozdává hráčům čísla, podle kterých se řadí.
- Hráči obdrží na lístečku napsanou větu. Rozdají si jednotlivá písmena a vytvoří řadu po sobě jdoucích písmen tak, aby složili slova i danou větu. Vyslovují hlásky, poté celá slova i větu.

2.2. Abeceda v pohybu

cíl: abeceda

pomůcky: 32 písmen abecedy na kartonových čtvercích 30 x 30 cm, umístěné ve velkém kruhu (např. vyznačeném lanem).

prostředí: hřiště, louka

čas: 15 – 20 min

počet hráčů: 2 družstva

popis:

V kruhu vyznačeném lanem je rozmístěno 32 písmen abecedy na kartonových čtvercích. Žáci jsou rozděleni na dvě soutěžící družstva. Vedoucí anglicky vysloví jedno písmeno abecedy, z každého družstva vyběhne 1 žák. Kdo se první postaví k nalezenému písmenu a vykřikne jeho název, získává bod pro svou skupinu.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Učitel vysloví anglické slovíčko. Hráč v území hledá jednotlivá písmena a musí se jich dotýkat za sebou tak, aby vytvořily zadané slovo. Jednotlivé týmy se střídají a měří se jim čas.
- Hráč vymyslí u nalezeného písmene anglické slovo s tímto počátečním písmenem.

2.3. Smutná princezna

cíl: abeceda

pomůcky:---

prostředí: místnost, hřiště

čas: 1 min na 1 hráče

počet hráčů: ---

motivace:

V jednom království žila krásná princezna, ale říkalo se o ní, že je velice smutná. Král se rozhodl, že jí dá za manžela toho muže, který ji rozesměje. Hned se tato zpráva roznesla po celém království a na zámek přijíždělo mnoho mladých mužů, aby zkusili své štěstí. Získají princeznu?

popis:

Úkolem účastníků je přednést abecedu v omezeném čase - 1 minuta. Důležitý je její dramatický přednes - jako tragédii, komedii, reportáž z fotbalového zápasu, pohádku pro malé dítě atp. Při přednesu se nepoužívá žádných slov, jen se anglicky předfíkávají hlásky abecedy. Hráč je může opakovat tolikrát, kolikrát to považuje za vhodné. Jednotlivá vystoupení nesmí přesáhnout 1 minutu a přednes by měl být co nejdramatičtější. Po každém kole vyhodnotíme nejlepší výkon jednotlivce.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Učíme se písničku s abecedou.
- Učitel připraví krátkou říkanku, kterou se žáci učí zpaměti.
- Hráči sami vytvoří krátký text, napíší ho. Mohou použít i slovník. Tento text dramaticky přednesou ostatním.

2.4. Hra s abecedou

cíl: abeceda

pomůcky: karty s abecedou

prostředí: kdekoliv

čas: 15 min

počet hráčů: 2 skupiny

motivace:

Za pařezem u hluboké tůně se každou neděli scházejí skřítkci. Jeden týden hrají kvarteto, druhý Černého Petra a každý třetí týden hrají pexeso. Mají jich několik druhů, ale nejraději mají pohádkové pexeso se zvířaty. Když se u pařezu sejde hodně skřítků, dají všechna pexesa dohromady a hrají až do večera. Kdo zvítězí dnes?

popis:

Rozmíchejte karty, na nichž jsou napsána jednotlivá písmena. Pak vezměte jednu, obraťte ji k hráčům a současně řekněte například: „animal“. Která skupina první řekne nějaké zvíře začínající na dané písmenko, získává kartu jako trofej. Vykřikne-li odpověď více hráčů současně, nedostane kartu nikdo. Střídejte náměty a hrajte tak dlouho, dokud všechny karty nerozdáte. Kdo bude mít nakonec nejvíce karet, vyhrál.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Skupiny od daného počátečního písmene píší co největší počet anglických slov. Po uběhnutí časového limitu tyto slovíčka čtou.
- Skupiny tvoří krátkou větu, ve které použijí pouze slova s určeným počátečním písmenem.

2.5. Rozsypaný slovník

cíl: abeceda

pomůcky: 2 sady karet se slovy

čas: 10 min

hráči : 2 skupiny hráčů

popis:

Rozsypal se mi slovník. Potřebuji seřadit znovu jeho hesla podle abecedy, abych si mohl udělat nový. Vyhrává skupina, která bude mít slova nejdříve správně seřazená podle abecedy. Počet a obtížnost slov vybírá vedoucí podle vyspělosti a znalosti žáků.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Na kartách jsou pouze písmena abecedy, která hráči skládají podle správného pořadí.
- Z jednotlivých písmen tvoří a skládají slova.
- Ze slov sestavují větu.
- Ke každému slovu vymyslí a napíšou krátkou větu.
- Jednotlivá slova mohou tvořit říkanku, kterou se poté společně učí.

2.6. Chytit míč

cíl: abeceda

pomůcky: míč, karty s písmeny

prostředí: hřiště, louka

čas: 10min

popis:

Hráči se postaví do kruhu čelem dovnitř a každý si zvolí nějaké písmeno. Hráč, který je v kruhu, řekne anglicky nějaké slovo a zároveň vyhodí míč do vzduchu. Hráč s počátečním písmenem vysloveného slova běží doprostřed kruhu a snaží se míč chytit. Nechytne-li jej, nastupuje místo prostředního, jinak hra pokračuje dále.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Žák uprostřed vykřikne pouze hlásku abecedy.
- Učitel rozdá žákům čísla např. do 20. Hráč uprostřed anglicky vykřikne číslo a hráč s tímto číslem běží pro míč.

2.7. Lov perel

cíl: abeceda

pomůcky: pytlík s písmeny na kartičkách

prostředí: kdekoliv

čas: 15 min

motivace:

Na břehu řeky Dyje chytá mnoho rybářů ryby. Najednou jeden z nich vytáhne místo ryb třpytivou perličku. Všichni se diví, jak je to možné a jdou se podívat do vody. Tam uvidí plno malých blýskavých kupiček rozestých po dně. Vyhrnou si kalhoty a začnu prohledávat celou řeku.

popis:

Úkolem každého je vytáhnout si písmeno a během 20 sekund anglicky říct alespoň 3 různá slova s tímto počátečním písmenem. Při splnění úkolu hráč písmeno „uloví“ a může si je nechat. Nepodaří –li se mu to, písmeno mu uteklo. Ve hře se hráči po jednom střídají. Kdo uloví nejvíce písmen? Lze hrát za jednotlivce, nebo za skupiny, ovšem ve skupině se musejí všichni střídát.

variace:

Hru můžeme pojmut i jako soutěž dvou družstev. Kartu si vytáhnou 2 hráči soutěžících družstev. Který z nich rychleji splní požadovaný úkol, získává pro své družstvo bod.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Místo písmene si hráč vytáhne slovíčko, ke kterému říká slovo opačného významu.
- Slova nevyslovuje, ale správně píše.
- Vysloví 3 slova podobná po zvukové stránce.

2.8. Živá abeceda

cíl: abeceda

pomůcky: velké karty s písmeny (jedna sada karet pro každou skupinu).

prostředí: hřiště, louka

čas: 10 min

motivace:

Firma hledá kvalitní poslíčky. Potřebuje spolehlivé pomocníky, a proto vypisuje konkurz, kde si z úspěšných zájemců vybírá své týmy. Do posledního kola se dostanou dva týmy, které dobře zvládly všechny předchozí nároky firmy. Absolutním vítězem konkurzu se stává tým, který vyřídí více zásilek v posledním kole.

popis:

Hráči ve skupině si rozdělí karty s písmeny. Vedoucí anglicky vykřikne slovo, ve kterém se žádná hláska neopakuje. Majitelé písmen, ze kterých se slovo skládá, postupně vybíhají a řadí se. Bod získává skupina s nejrychleji sestaveným slovem.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Učitel zadá místo slova krátkou větu.
- Tvoří otázky: Do you like?

3. Čísla

3.1. Na čísla

cíl: čísla 1-100

pomůcky: kartičky s čísly, lepicí páska

prostředí: třída, louka, hřiště

čas: 10 min

popis:

Vylosované dvojice se postaví do středu kruhu, čelem k sobě. Učitel jim na záda připevní list papíru s číslem. Na povel se začnou oba hráči pohybovat v kruhu tak, aby co nejrychleji přečetli číslo protihráče, ale aby jejich číslo nebylo přečteno. Kdo první anglicky vykřikne správné číslo soupeře, vyhrává.

3.2. Numerický kvadrát

cíl: čísla 1 – 25

prostředí: kdekoliv, aby šlo na zem kreslit křídou, nebo rozložit kartičky s čísly

pomůcky: číselná síť nakreslená křídou na zemi

čas: 10 min

motivace:

V hraničním pásmu probíhalo mezinárodní vojenské cvičení. Vojáci museli zdolávat připravené překážky v průběhu trati dlouhé několik kilometrů a probíhající náročným prostředím. Trať museli absolvovat co nejrychleji a s maximální úspěšností.

popis:

Na zem nakreslíme čtverec, ve kterém se nachází 25 polí. V nich jsou umístěna čísla 1 – 25 v náhodném pořadí. Úkolem žáka je postupně proběhnout všechna čísla ve správném pořadí (žáci nahlas čísla anglicky vyslovují). Měříme čas. Ostatní hráči stojí zády k poli, aby neviděli, kudy cesta vede, kontrolují hrajícího žáka poslechem. Až se všichni vystřídají, může vedoucí přemístit čísla a hra začne znovu. Vyhrává nejrychlejší žák.

variace:

Přemísťování mezi čísly obměníme - skoky snožmo, po jedné noze,...

úpravy pro učivo angličtiny:

- Učitel anglicky řekne jedno číslo, žák musí běžet a stoupnout si na ně a vykřiknout.
- Pro starší děti lze do čtverce vložit čísla z oboru 1 – 100.

3.3. Počty v pohybu

cíl: čísla

pomůcky: -

prostředí: místnost, hřiště, louka

čas: 10 – 15 min

popis:

Skupina se rozdělí na dvě stejně početná družstva, ve kterých má každý hráč svoje číslo. Hráči si lehnou do kruhu na zem, hlavami do středu. Vedoucí anglicky zavolá číslo a hráči z obou skupin s tímto číslem se zvednou, snožmo přeskáčí své spoluhráče a opět si lehnou na své místo. Ležící hráče přeskakují v oblasti kolen. Kdo je dříve zpět na svém místě, získává bod pro své družstvo.

variace:

- místo skákání mohou kruh obíhat, obíhá se jedno a více koleček
- běží pozpátku, skáčí na jedné noze,...

úpravy pro učivo angličtiny:

- Učitel rozdává každému hráči místo čísla název měsíce, písmeno abecedy nebo jiné slovíčko.

3.4. Prázdné místo

cíl: čísla 1 – 20

pomůcky: kartičky s čísly, spínací špendlík

hráči: celá skupina

prostředí: třída, louka, hřiště

čas: 10 min

popis:

Žáci sedí v kruhu, mají na sobě viditelně připevněné kartičky s číslem. Jedno místo v kruhu zůstane volné. Ten, kdo má volné místo po pravici říká: There is a free seat on my right, „number 11“, come and sit by me. Pokračuje hráč, který má opět po pravice volné místo.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Můžeme aplikovat na všechna tématická slovíčka: předměty, potraviny, názvy zvířat, měsíce, barvy. Postačí nahradit „číslo“, použít štítky nebo obrázky a říci například: January, come and sit by me!

3.5. Oživlé hodiny

cíl: čísla, hodiny

pomůcky: nakreslit na zemi ciferník, nebo ho vytvořit pomocí lana

prostředí: místnost, hřiště, louka

čas: 10 – 15 min

popis:

Žáci se stavějí na ciferník podle pokynu učitele: 6 o'clock, 11 o'clock, ... až bude ciferník plný. Jakmile takto sestrojíme hodiny, jeden žák si stoupne doprostřed ciferníku a pomocí natažené ruky s pravítkem bude znázorňovat velkou ručičku, druhá ruka znázorní malou ručičku. Zeptá se: What's the time? Odpovídá hráč stojící na malé ručičce.

variace:

Nakreslí se hodiny pro každé družstvo. Vylosuje se časový údaj, anglicky se přečte všem hráčům a 1 člen každého družstva musí oběhnout tolikrát kolem hodin, kolik

hodin se vylosovalo a pak se postavit doprostřed a ukázat správný časový údaj. Který hráč bude rychlejší, ten získává bod pro družstvo.

Úpravy pro učivo angličtiny:

- Pokročilejší žáky můžeme v této hře učit: It's half past... It's ten to five. It's five past four, a quarter to/past...

3.6. Čísla na zádech

cíl: čísla

pomůcky: čísla na kartičkách, spínací špendlíky, tužka a papír pro každého

prostředí: louka, les

čas: 30 min

motivace:

Na malé křepelky číhá v přírodě mnoho nebezpečí. Mohou se stát potravou dravých ptáků, kteří na ně útočí ze vzduchu. Když se však příkrčí a nehýbou, mají velkou šanci, že je žádný dravec nezahledne. Proto se musí naučit, ještě když jsou malé, co nejrychleji se skrčit.

popis:

Každý hráč si připevní na záda své číslo. Poté se všichni rozptýlí v označeném herním území a na daný signál začne hra. Úkolem každého hráče je uchovat v tajnosti svoje číslo (nesmí ho ale sám nijak zakrývat, leda se otáčet zády a posadit se jako malá křepelka) a zároveň zjistit a zapsat si co nejvíce čísel ostatních. Pokud to hrají lidé ve skupinkách, tak si vzájemně pomáhají. Obvykle si také pomáhají lidé, kteří již znají svá čísla, protože je lepší, aby to zjistili oba, než aby to nezjistil ani jeden z nich. Po uběhnutí časového limitu zazní signál ukončení hry. Hráči se vrátí k vedoucímu a anglicky čtou zapsaná čísla. Hráč s největším počtem zapsaných správně přečtených čísel vítězí.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Místo čísel mají hráči na kartičkách napsaná písmena abecedy, slovíčka.

3.7. Pyramidy

cíl: čísla 1 - 20

pomůcky: lístečky s čísly

prostředí: louka, les

čas: 30 min

hráči: alespoň tři skupiny

motivace:

V Egyptě, kde je mnoho staveb a historických památek z doby faraónů, jsou největší a nejznámější pyramidy z celého světa. Vědci ze všech zemí se snaží

rozluštit texty starých Egyptanů. K jejich pochopení nestačí prozkoumat pouze jednu nebo dvě pyramidy. Rozluštit zprávy v tajemném písmu mohou jen tehdy, jestliže dají dohromady zašifrované odkazy ze všech pyramid ze stejné doby.

popis:

Na louce jsou náhodně rozmístěny lístečky s čísly od 1 do 20. Družiny mají za úkol donést vedoucímu lístečky, jejichž součet dává číslo, které vedoucí anglicky vyhlásil. Bod dostává pouze ta družina, která první přinese správně součet. Ostatní pak musí lístečky vrátit na louku.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Lístečky mohou být s písmeny. Hráči mohou hledat písmena a skládat do zadaných slov.
- Učitel může připravit text s chybějícími slovy. Hráči hledají slova a doplňují do šifry.

4. Rozhovory

4.1. Komu míč?

cíl: rozhovory

pomůcky: míč

prostředí: hřiště, louka

čas: 10 min

popis:

Skupina stojí v kruhu. Uprostřed stojí 1 hráč, který anglicky zavolá otázku na spoluhráče v kruhu a hodí míč. Ten se snaží odpovědět před chycením míče. Nestihne - li, stává se hráčem uprostřed.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Osobní otázky: Who are you ? Where are you from? What 's your name? Do you like animals?
- Pocity: Are you...? (happy, sad, bored, ill, angry, worried, hot, cold, hungry, thirsty,...)
- Měsíce: When is your birthday? (month of the year, numbers to 31)
- Denní plán: When do you...? (get up, go to school, have a lunch, go to bed,...)

4.2. Kdo jsi?

cíl: rozhovory

pomůcky: šátek na zavázání očí

prostředí: hřiště, louka, třída

čas: 15 min

motivace:

V hlubokém lese bydlela pěkná rodinka medvědů. Přes den rodiče často odcházeli za prací a medvíďata zůstávala sama doma. Ale nenudila se! Uměla si spolu pěkně hrát, taky věděla, jak se mají chovat a nikoho cizího neposlouchat... Ale jak to tak bývá, jednou se jim přihodila těžká věc. V jednom staříčkém stromu našla lesní vonící med. Všechna se seběhla a hned ho s chutí ochutnávala. Avšak co se nestalo!!! Medvíďata okamžitě zapoměla na svá jména ztratila řeč, mohla vyluzovat jen jakési zvuky. Kdo je může zachránit a vrátit jim paměť? Jenom ten, kdo je poslepu správně rozezná podle zvuků a pojmenuje.

popis:

Jeden hráč má zavázané oči. Stojí uprostřed kruhu dětí, které se drží za ruce a obíhají kolem. Hráč uprostřed zavolá „stop“ a kruh se zastaví. Od tohoto okamžiku smí mluvit pouze nevidící hráč. Dotýká se ostatních a ptá se: Who are you? Dotazovaný neodpovídá slovy, ale vydá nějaký zvuk. Je-li si tázající hráč jistý, koho má před sebou, vysloví jeho jméno. You are... Při správném odhadu si vymění role, při nesprávném pokračuje nevidící hráč dál.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Místo jmen mohou mít děti přidělená čísla, zvířata, ...

4.3. Na mašinku

cíl: pozdravy

pomůcky: ---

prostředí: louka, hřiště

čas: 10 min

motivace.

Chceš se také svézt ve veselé mluvící mašince? Tak se přidej, ale nezapomeň pěkně pozdravit, jinak tě mašinka nesveze. Ona totiž nejedí za peníze ani na naftu. Jejím pohonem je potěšení z pozdravů.

popis:

Jedno dítě je lokomotiva, ostatní sedí v podřepu a čekají, jsou rozmístěni po louce. Lokomotiva jezdí mezi cestujícími a sbírá je s tímto komentářem: Lokomotiva: „Hallo“ Dítě: „Hallo, I am...“

úpravy pro učivo angličtiny:

- Použijeme jiný pozdrav – good morning, good afternoon, good evening,...

4.4. How are you? Jak se máš?

cíl: rozhovory

pomůcky:---

prostředí: louka, hřiště, třída

čas: 10 min

motivace:

Na vesničkách ve slovenských horách hrají chlapci prastarou loupežnickou hru. Představovala výzvu, která se odehrávala mezi dvěma loupežníky; navzájem tak měřili své síly a rychlost reakcí. Podle jejich schopností si je pak vůdce vybíral do služby nebo jim přiděloval speciální úkoly.

popis:

Žáci stojí v kruhu. 1 dítě jde po vnějším obvodu kruhu, vybere si nějaké dítě z kruhu, stiskne mu ruku a řekne: How are you? How are you? Pak oba rychle vyjdou do dvou opačných směrů po obvodu kruhu. V polovině cesty se potkají, stisknou si ruce a vyzvaný žák musí odpovědět: Fine. Thank you. Fine. Thank you. Oba pokračují v cestě a co nejrychleji se snaží dostat na volné místo, ale nesmí běžet. Kdo zvítězí, zůstane stát v kruhu, druhé dítě pokračuje v chůzi a hře od začátku.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Jiné rozhovory: What's the time? What's the time? It's ...
- Where are you from? Where are you from? I'm from...
- When is your birthday? When is your birthday? It's on ...
- Have you got a ...? Have you got a ...? Yes,...
- Do you like...-ing? Do you like...-ing? Yes, I do. No, I don't.
- When do you ...? When do you ...? I ...at...o'clock.
- How often do you...? How often do you...? I ...

4.5. Famous couples

cíl: Hallo! What's your name? My name is...

pomůcky: kartičky papíru, fixy,

prostředí: louka, hřiště, třída

čas: 10 min

popis:

Požádejte žáky, aby vám vyjmenovali „slavné páry“, které znají. Např.: „Tom a Jerry“. Zaznamenávejte si příklady párů na kartičky, potřebujete tolik párů, kolik párů mohou vytvořit děti. Rozdělte třídu na skupinu A a skupinu B. Každý žák ze skupiny A si vytáhne papírovou kartičku z první série jmen a každý žák ze skupiny B kartičku z druhé série. Žáci se své nové jméno podrží v tajnosti. Obě skupiny se postaví proti sobě. Každý se bude postupně představovat druhé skupině. Začíná žák první skupiny A. řekne: „Hallo! My name is Romeo!“ „Julie“ ve druhé skupině se nesmí za žádných okolností prozradit. Pokud si „Romeo“ myslí, že uhodl, kdo ze skupiny B je „jeho Julie“, třeba podle viditelného úsměvu, zeptá se: „What’s your name?“ Pokud žák hádal správně a druhý mu odpoví: „My name is Juliet!“, získává první žák svému družstvu bod. Odpoví-li však druhý žák: „My name is Vochomůrka, nezískává bod nikdo a začne se ptát druhá skupina.“

4.6. Hra na jména

cíl: rozhovory

pomůcky: ---

prostředí: kdekoliv

čas: 15 min

popis:

Základním útvarem je půlkruh nebo kruh. Můžeme stát nebo pohodlně sedět. Každý účastník si vymyslí přídavné jméno, které ho charakterizuje, líbí se mu a řekne ho před vlastním jménem. Jeho soused po pravé straně zopakuje charakteristiku souseda a pokračuje svojí vlastní charakteristikou se jménem.

Např. I’m strong Jirka. Soused řekne: He is strong Jirka and I’m happy Martina. Další soused řekne: She is happy Martina and I’m big Bill.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Klademe důraz na správné používání zájmen: he is, she is.
- Místo jmen můžeme zvolit libovolné zvíře.
- Nabídku přídavných jmen lze společně předem připravit na plakát.

4.7. Krok vpřed

cíl: otázky

pomůcky: ---

prostředí: hřiště, louka

čas: 15 min

popis:

Hráči se postaví do kruhu tak, aby každý viděl každého. Vedoucí hry předčítá jednotlivé otázky, které obsahují určitou charakteristiku. Ten, kdo odpovídá kladně,

udělá zřetelný krok do středu kruhu. (Yes, I have. Yes, my name is... Yes, I do.)
Tím se octne vždy několik účastníků akce v kruhu, ostatním na očích a anglicky odpovídají na otázku.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Výběr otázek podle tématu procvičování: Have you got a ....? Do you like ... -ing? Are you Petr? When is your birthday? How often do you...? When do you...? Would you like to...?

4.8. Jsem rychlý a kdo ještě?

cíl: rozhovory

pomůcky: šátek na zavázání očí, pro každého papír a tužka

prostředí: hřiště, louka

čas: 15 min

popis:

Každý hráč napíše nějakou svou kladnou vlastnost nebo dovednost na papír, např.:
I'm friendly. I'm good at sports. I'm good at maths. I like animals.

Papír vloží do neprůhledného sáčku. Vedoucí papíry promísí, jednotlivě je vytahuje a hlasitě přečte. Přihlásí se všichni, kteří mají stejnou vlastnost nebo dovednost, případně vyberou i ty, kteří se sami nepřihlásili.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Fráze: I'm good at sports. I like ...
- Procvičování otázek a odpovědí.

4.9. Prsten

cíl: rozhovory

pomůcky: prsten, provázek

prostředí: hřiště, louka

čas: 15 min

hráči: skupiny

popis:

Prsten navlečeme na provaz, který zavážeme tak, aby byl dlouhý jako kruh, který vytvořily děti. Všechny děti chytí provaz do ruky a ručkováním posouvají prsten. Ve středu kruhu je zvolený hráč, který hádá, kdo má prsten. Ptá se: „Have you got a ring?“ vyvolaný odpoví: „Yes, I have. No, I haven't.“ Když uhádne, vyvolaný jde do kruhu, když ne, musí hádat dál.

4.10. Who are you? Kdo jsi?

cíl: rozhovory

pomůcky: kartičky s obrázky zvířat či s jejich názvy

prostředí: kdekoliv

čas na hru: 10 min

popis:

Každé dítě si tajně vylosuje kartičku s obrázkem zvířete (nebo mu učitel zadá). Skupina se ho společně zeptá: Who are you? Žák předvádí sebe jako zvíře, dokud někdo ze skupiny anglicky nevysloví název předváděného zvířete. You are...

4.11. Zoo

cíl: rozhovory

pomůcky: kartičky s obrázky zvířat či s jejich názvy

prostředí: kdekoliv

čas: 10 min

motivace:

V zoologické zahradě žije mnoho zvířátek, na které se chodí dívat děti z celého okolí. A jedno zvířátko si děti zapamatovaly nadlouho. Byla to malá opička, která utekla od ostatních opic z výběhu a nedala se nikým chytit. A protože byla otevřená brána do zahrady, opička vyběhla ven. Vedle stálo velké nádraží, kde jezdilo mnoho vlaků. Děti zavolaly ošetřovatele a ten se vydal opičku chytat. Opička se před ním schovávala ve vagónech, které stály na kolejích. Přeskakovala z jednoho vláčku do druhého, z druhého do třetího a tak pořád dokola. Nakonec ji hlídač chytil a přivedl ji zpátky do zoologické zahrady.

popis:

Vedoucí hry začne vypravovat asi takto: „Byl jsem v ZOO a viděl jsem tam lva.“ „I was in the Zoo and I saw a lion.“ Soused po pravici pokračuje: „I was in the Zoo and I saw a lion and a bear.“ Já jsem tam byl také a viděl jsem tam lva a medvěda.“ Další zase přidá ve svém vyprávění jedno zvíře. Všichni musí postupně opakovat zvířata tak, jak šla za sebou, a kdo vynechá nebo nedodrží jejich pořadí, vypadává ze hry.

variace:

Hru lze využít podobným způsobem, změníme-li zoo za obchod. Hráči říkají, jaké zboží koupili. Nebo můžeme cestovat kolem světa a jmenovat navštívené světadíly a země.

5. Tvorba vět

5.1. Telegraf

cíl: tvorba vět, slovosled ve větě

pomůcky: rozstříhaný lísteček s anglickou větou pro každou skupinu

prostředí: hřiště, louka

čas: 10 min

popis:

Hráči jsou rozděleni do několika družstev o stejném počtu. Členové se rozestaví po cestě od startu k cíli. Každý hráč má lísteček, na němž je určité slovo z věty. Po odstartování vyběhnou první běžci, na předávce sdělí druhému běžci svého družstva své slovo. Ten si ho zapamatuje, přidá své slovo, běží k dalšímu spoluhráči, kterému sdělí všechna slova. Ten stejným způsobem přidá své slovo a pokračuje k dalšímu spoluhráči. Poslední běžící do cíle, kde učitel sdělí celou složenou větu. Vyhrává družstvo, které má nejrychlejší a správnou odpověď.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Místo slov ve větě si hráči předávají čísla, která dohromady tvoří nějaké telefonní číslo.

5.2. Běh do hvězdice

cíl: tvorba vět, slovosled ve větě

pomůcky: připravené úkoly na stanovištích, papír a tužka na každém stanovišti, papír pro každou skupinu

prostředí: louka, hřiště

čas: 30 min

hráči: malé skupinky po 3 – 4 hráčích

popis:

Z centrálního bodu (kde stojí vedoucí) vyběhají malé týmy (3–5 hráčů) k jednotlivým kontrolám, kde jsou popsány určité úkoly. Vždy po nalezení kontroly tým splní zadaný úkol a vrátí se zpět do výchozího bodu. Tam odevzdá úkol a dostane další instrukci kam běžet (lze zakreslit i do plánu či do mapky, pokud jsou k dispozici, tím je hra spojena i s orientací). Kontrol může být 5 – 10.

úpravy pro učivo angličtiny:

- rozluštit křížovku s anglickými slovíčky
- napsat 10 anglických slov od 1 písmene
- naučit se danou větu anglicky
- sestavit větu z rozstříhaných anglických slov
- rozdělit dlouhou větu bez mezer do slov
- sestavit několik anglických slov ze zadaných písmen

- pantomimicky ztvárnit zadané slovíčko a předvést učiteli
- napiš 5 anglických slovíček z věcí, které vidíš kolem sebe

5.3. Ztracená přísloví

cíl: tvorba vět, fráze

pomůcky: kartičky se slovíčky, písmeny, větami, frázemi

prostředí: louka

čas: 30 min

hráči: jednotlivci nebo 2 družstva

motivace:

Ve vesničkách veselého království žilo mnoho lidí. Pěstovali obilí, brambory, řepu a chovali domácí zvířata. Po večerech si vyprávěli stará anglická přísloví a vzpomínali na minulé roky. Jejich děti, které ležely na peci, je poslouchaly a snažily se zapamatovat co nejvíce přísloví. Druhý den ve škole je potom vyprávěly a povídaly si o nich s panem učitelem.

popis:

Zvolíme hrací prostor o rozměru asi 100 x 100m. 15–20 papírových kartiček označíme číslem, napíšeme na ně anglické věty, fráze,... a rozmístíme je po hracím území. Děti mají najít kartičku, naučit se přesně text a běžet zpět na start. Podle příslušného pořadového čísla vedoucím reprodukují text. Jestli neudělají sebemenší chybu, získávají bod. V případě nesprávného znění se musí vrátit a text se naučit lépe. Děti získávají body pro sebe jako jednotlivci, nebo bojují za své družstvo. V hracím poli smí být z každého družstva pouze 5 hráčů, hráči v družstvu se pravidelně střídají.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Pro text na kartičce lze zvolit známou anglickou písničku, říkanku.
- Na kartičce je neúplná fráze, kterou má hráč doplnit.
- Jedním z úkolů může být i překlad slovíčka či krátké věty z češtiny do angličtiny nebo obráceně.

5.4. Tajná zpráva

cíl: krátké věty

pomůcky: tužka a papír pro každé družstvo

prostředí: hřiště, louka

čas: 20 min

hráči: 3 družstva

motivace:

V kaňonu řeky Colorado se rozkládalo indiánské území. Bílí muži, kteří stavěli železnici napříč celým americkým kontinentem, dorazili právě k tomuto kaňonu. Nečekali na dohodu s indiány a rovnou začali se stavbou trati na jejich území. Jakmile indiáni zjistili, že bílí muži stavějí koleje na jejich stepích, vykopali válečnou sekeru a vydali se na výzvědy. Obklíčili městečko bílých mužů a předávali si zprávy z jednání o dalším postupu stavby.

popis:

Děti rozdělíme do několika stejně početných družstev. Vytýčíme okruh o průměru 30–50 m a po jeho obvodu rozmístíme jednotlivé členy všech družstev s rozestupy 10-20 m. Družstva si štafetově předávají zprávu, kterou anglicky oznámí vedoucí jejich prvním členům. Ti po obdržení zprávy běží k dalšímu v pořadí, kde mu ji slovně anglicky reprodukuje. Poslední člen zapíše na papír výslednou zprávu, která se k němu přes všechny členy jeho družstva dostala. O výsledku rozhoduje rychlost a přesnost přenesené zprávy.

variace:

Poslední hráč zprávu nezapisuje, ale přímo ji říká vedoucímu.

úpravy pro učivo angličtiny:

- Zpráva může obsahovat jednu i více vět. Lze procvičovat různé fráze.
- Zpráva může obsahovat pouze slovíčka, která polední hráč napíše složí do věty.

5.5. Běh o život

cíl: tvorba vět

pomůcky: kolíky, kartičky se slovy

prostředí: louka, hřiště

čas: 10min

motivace:

Zajáci musí často utíkat před svými nepřáteli. Nejlepším způsobem je kličkování, aby je rychlý dravec nemohl chytit. Starý zajíc proto cvičí malé zajíčky; rozeběhne se ke starému padlému stromu, odtamtud mezi pařezy, přeskočí potok, oběhne kapradiny a vrátí se zpátky: „Tak, a teď to zkus ty.“

popis:

Vytvoříme trasu - start, cíl a mezi nimi tři mety (kolíky různé výšky). Závodník vyrazí, doběhne k první metě (vysoké po kolena), chytne se jí rukou a pětkrát ji dokola oběhne. Pak běží ke druhé, nižší a nakonec ke třetí a opět pětkrát obíhá. Pak, patřičně zamotán musí přečíst a zapamatovat si anglické slovo připevněné na posledním kolíku a říct ho svému družstvu v cíli. Jeho spoluhráči slovíčko zapíšou na

papír a vybíhá další hráč družstva pro další slovíčko. Vítězí skupina, která složila z jednotlivých slov celou větu.

variace:

Pro provedení štafety můžeme využít i jiné pohybové úkoly:

- běh pozpátku
- skoky po jedné noze
- hráč ohne jednu nohu v kolenu, zezadu uchopí nárt a skáče po jedné noze
- oběma rukama obejmeme koleno a skáče po jedné
- v podřepu obejmeme obě kolena a skáče
- na hlavě v hrnečku nese nádobu s vodou nebo jiný předmět rychlými kroky
- na lžici nese vařené vejce nebo bramboru atd.
- po cestě navlékne 3 jehly
- jedním směrem utíká, nazpět dělá kotouly
- kráčí po 3 květináčích, cihlách nebo konzervách, jednu vždy posune kupředu
- jíзда trakařem (vzpor ležmo, kamarád ho chytí za nohy a tlačí)
- dva hráči si svážou k sobě dvě nohy a kráčí po třech
- jeden hráč nese druhého na ramenou (na krátkou vzdálenost)
- skáče snožmo
- jde po čtyřech (běh žáby)
- zdolání překážek při běhu, ve vyznačených vzdálenostech, plazení, podlezení židle, vypití vody, aniž by se dotkl sklenice atd.
- do vyznačených kruhů vnášení a vynášení kuželek, míčů
- utíká a kutálí po zemi nohou míč
- kutálí po zemi nohou míč
- utíká a drží na dlani míč
- cval stranou
- poskoky po levé noze k metě po pravé zpět
- chůze ve dřepu
- válení sudů
- trakař ve dvojici – každý jede jako trakař polovinu dráhy apod.

5.2. Výsledky výzkumu

5.2.1. Vyhodnocení ankety pro učitele

Vyhodnocení průzkumu se opírá o frekvenční a kvalitativní analýzu, přikládám rovněž i procentuální přehled. Ankety jsme zpracovávali souhrnně za všechny vybrané školy a třídy v regionu.

Námi sestavenou anketu jsme nechali po dokončení praktické části vyplnit každého učitele. Celkem vyplňovalo anketu 22 učitelů, kteří aplikovali ve vyučování hry z námi sestaveného sborníku.

V následujícím přehledu uvádíme anketu a zpracované odpovědi na otázky v souvislosti se zkoumanými a přepokládanými položkami.

Zkoumané položky:

1. Myslím si, že formou her a aktivit v přírodě může probíhat kvalitní výuka anglického jazyka na 1.stupni ZŠ.

Kvalitní výuka formou aktivit a her v přírodě může probíhat úspěšně podle všech – tedy 22 učitelů, kteří se zúčastnili průzkumu. Tento názor je potěšující a ukazuje, že 100% dotázaných učitelů přijímá tyto aktivity pozitivně.

Následující tabulka ukazuje, v jakých předmětech na 1. stupni ZŠ vidí učitelé možnost zařazení her a aktivit v přírodě. Vycházíme z celkového počtu 22 učitelů.

Tab. 1: Zařazení her v přírodě do vyučování

Předměty	Počet učitelů	%
Přírodověda	19	86
Vlastivěda	18	82
Tělesná výchova	17	77
Pracovní činnosti	9	41
Výtvarná výchova	9	41
Anglický jazyk	11	50
Český jazyk	10	45

Zdroj: anketa pro učitele a vlastní výpočty

V uvedeném přehledu vidíme, v kterých předmětech by učitelé nejčastěji uskutečňovali výuku pomocí aktivit a her v přírodě. 86% učitelů hodnotí jako nejvhodnější předmět přírodovědu, 82% vlastivědu a 77% tělesnou výchovu. 50% učitelů by zahrnulo aktivity a hry v přírodě i ve výuce anglický jazyk. V českém jazyce, pracovních činnostech a výtvarné výchově by tyto aktivity využívalo méně než 50% učitelů.

Frekvence zařazování her a aktivit v přírodě do vyučování:

Tab. 2: Frekvence zařazování her

frekvence	učitelé	
velmi často	0	0%
často	4	18%
jen občas	14	64%
zřídka	3	14%
vůbec ne	1	4%
celkem	22	100%

Zdroj dat: anketa a vlastní výpočty

Nejvíce učitelé využívají aktivity a hry v přírodě „jen občas“, tedy 64% učitelů. 18% učitelů aplikuje tyto aktivity i v běžné výuce často, 14% pouze zřídka a 4% učitelů vůbec ne.

Pro realizaci využívali učitelé prostředí přírodní i v budově. Zastoupení můžeme sledovat v následující tabulce:

Tab. 3: Prostředí her

prostředí	učitelé	
přírodní	3	14%
v budově školy	6	27%
v přírodě i v budově	13	59%

Zdroj dat: anketa a vlastní výpočty

Velké procento učitelů realizovalo hry a aktivity jak v přírodním prostředí, tak v budově školy. 27 % učitelů zůstalo s žáky pouze uvnitř budovy, naopak 14% aplikovalo hry pouze v přírodním prostředí. Můžeme z těchto informací usoudit, že učitelé mohou využívat obě prostředí, vždy záleží na jejich volbě vzhledem k výběru hry, podmínkám a situaci.

Na otázku zda učitelé považují přírodní prostředí jako vhodnou učebnu odpovědělo kladně všech 100% učitelů. Dále uvádíme jaká zmínili pozitiva a negativa přírodního prostředí:

Mezi hlavní pozitiva přírodní učebny učitelé zaznamenali:

- výuka probíhá na čerstvém ovzduší
- obrovská možnost projevu pro žáka
- vzrůstá motivace
- zapojení více smyslů
- dostatek prostoru pro aktivitu a hry
- propojení pohybu s výukou
- dobrá pracovní atmosféra
- přímá vlastní zkušenost
- změna v pracovní činnosti

Přírodní prostředí může podle některých učitelů přinášet i negativní vlivy do výuky:

- menší soustředění žáků
- nemožnost výuky při špatném počasí
- problémy s přesunem
- velké rozptylování pozornosti žáka
- problémy s kázní

Celkově by většina učitelů kladně hodnotila výuku v přírodní učebně, zvláště kladný vliv nacházejí ve vlivu na žáky a jejich zapojení a motivaci. Negativní prvky se nejvíce týkají organizace a velkého počtu vlivů působících v přírodě na pozornost žáka.

2. Předpokládám, že hry a aktivity v přírodě v předmětu anglický jazyk mohou sloužit k upevnění, procvičení i k výuce nového učiva.

Hodnocení nejvhodnějšího využití aktivit a her v přírodě v hodinách anglického jazyka najdeme v odpovědích učitelů v tabulce:

Tab. 4: Využití her ve výuce

využití aktivit a her	učitelé	
osvojení nového učiva	9x	45%
opakování a procvičování učiva	22x	100%
pouze jako zpestření	7x	32%
nelze využívat pro výuku	0x	0%

Zdroj dat: anketa pro učitele a vlastní výpočty

Hry a aktivity jako důležitou součást vyučování hodnotí 100% učitelů. Nejčastějším využitím těchto aktivit učitelé opakují a procvičují již probranou látku. 45% využívá hry k osvojení nového učiva a 32% zařazuje hry do výuky také jako zpestření a změnu od běžného stereotypu.

Z celkových výsledků vidíme zájem učitelů o aktivity v podobě her v přírodě aplikovaných do výuky, což svědčí o významném posunu tradičního školství k současným novým metodám i možnostem.

3. Očekávám, že hry zvyšují motivaci žáků, jejich zájem o předmět, aktivitu při vyučovacích hodinách daného předmětu.

Očekávali jsme, že aktivity a hry v přírodě aplikované do výuky mohou být přínosem a pojítkem mezi učitelem – dítětem, dítětem – výukou a školou. Učitelé vyjádřili vyzorované reakce dětí, které vycházejí z jejich zkušeností:

Tab. 5: Přínos her

hry	ano	
zvyšují motivaci žáků	18	82%
zvyšují aktivitu a zapojení žáků	16	73%
spolupráci žáků mezi sebou	20	91%
spolupráci žáků s učitelem	17	77%
učí žáky řešit problémy	15	68%

Zdroj dat: anketa pro učitele a vlastní výpočty

82% učitelů vnímá větší zájem a motivaci žáků při hodině, ve které realizuje aktivity a hry v přírodě. 73% učitelů vyzorovali zvýšenou aktivitu a zapojení žáků do výuky a dokonce 91% učitelů zaregistrovalo aktivní spolupráci žáků mezi sebou. 77% učitelů uvádí zlepšení spolupráce žáka s učitelem a 68% učitelů posuzuje přínos her v učení se řešit problémy a tvořivě myslet.

4. Předpokládám, že učitelé budou mít zájem začleňovat hry v přírodě do výuky, ale že to pro ně bude náročnější na přípravu.

O tom, jak pedagogové považují přípravu a začlenění her do výuky za náročnou můžeme vyčíst z přehledu:

Tab. 6: Náročnost přípravy her

náročnost přípravy	učitelé	
výrazně náročnější	7	32%
náročnější	13	59%
v srovnatelně náročné	2	9%
méně náročné	0	0%
celkem	22	100%

Zdroj dat: anketa pro učitele a vlastní výpočty

Fakt, že příprava a realizace aktivit v přírodě spojených s výukou je výrazně náročnější než klasická výuka ve třídě, zmiňuje 32% dotázaných učitelů. 59% vidí tuto přípravu jako náročnější a 9% ji posuzuje jako srovnatelně náročnou s běžnou

přípravou učitele na vyučování. Můžeme tedy vidět, že příprava a vedení her v přírodě je pro učitele náročnější a znamená větší úsilí, plánování a organizaci. Je potěšující, že i přes tyto překážky přijímá většina učitelů tyto aktivity, vidí jejich význam a uvítá je ve své výuce.

5.2.2. Vyhodnocení sondy pro děti

Dva měsíce jsme intenzivně pracovali s dětmi ze dvou tříd 1. stupně základní školy, kdy jsme do jejich výuky vědomě zařazovali aktivity a hry z navrženého sborníku her v přírodě pro výuku anglického jazyka. Snažili jsme se tyto hry aplikovat v přírodním prostředí, které bylo ve vybrané škole dobře dostupné, pro některé aktivity jsme využili i prostředí třídy. Po dvouměsíčním období spolupráce děti vyplnily sondu, ve které vyjadřovaly své názory na výuku hrou i pocity, se kterými se učí. Celkem sondu vyplnilo 31 žáků. V následujícím přehledu uvádíme sondu a zpracované odpovědi na otázky:

Na otázku o oblíbenosti předmětů vyučovaných na 1. stupni ZŠ děti odpovídaly takto:

Tab. 7: Oblíbenost předmětů žáky

Předměty	Počet žáků, kteří mají tento předmět rádi
Přírodověda	11
Vlastivěda	5
Tělesná výchova	20
Pracovní činnosti	12
Výtvarná výchova	15
Anglický jazyk	20
Český jazyk	10
Matematika	19
Hudební výchova	5
Prvouka	6

Zdroj dat: informační sonda pro děti

Shrneme-li, vidíme, že nejoblíbenějšími předměty jsou tělesná výchova s anglickým jazykem, na druhém místě s 19 hlasy stojí matematika a na 3. místě s 15 hlasy výtvarná výchova.

Svůj postoj k výuce anglického jazyka vypsaly děti následovně: 29 žáků vyjádřilo, že je angličtina baví, 1 žák nebaví a 1 žák neví. Na otázku proč tě angličtina baví uváděly žáci tyto důvody:

- „baví mě učení, učíme se slovíčka, mám rád písničky a hry, dělám rád vše, angličtina je zábavná, baví mě hry, probíráme zajímavé věci, je to hezký jazyk, je legrační a dobrá, učím se nové věci, baví mě, protože mi jde“;
- na otázku zda se učí hrou napsalo 22 žáků, že ano, 9 žáků nevědělo a nikdo neuvedl zápornou odpověď;
- pocity, se kterými chodí na hodiny angličtiny: „s hezkými 1x, těším se na ni 4x, s učebnicí 2x, s dobrými 5x, rád 5x, nevím 3x, se skvělými 1x, hrozně rád 1x, žádnými 1x, baví mě 3x, nebaví 2x, bez odpovědi 3x“;

Spolupráci žáků při hodině i hrách můžeme sledovat v tabulce:

Tab. 8: Spolupráce žáků

druzí mi pomohou	žáci	
ano	24	77%
ne	3	10%
nevím	4	13%
celkem	31	100%

Zdroj dat: informační sonda a vlastní výpočty

V 77% případů si žáci ve škole pomáhají a nebojí se o pomoc požádat či ji nabídnout. Musíme však počítat s 10% uzavřených žáků i dalšími 13% žáků, pro které je kontakt s druhými obtížnější a snažit se jejich důvěru budovat také prostřednictvím her a aktivit v přírodě.

Prostředí pro výuku, kterému žáci dávají přednost jsme zaznamenali v tabulce:

Tab. 9: Oblíbenost přírodní učebny

učebna	žáci	
v přírodě	19	61%
ve třídě	12	39%
celkem	31	100%

Zdroj dat: informační sonda pro děti a vlastní výpočty

Z tabulky vidíme, že 61 % žáků dává přednost přírodní učebně a 39% žáků učení ve třídě či v budově. Větší počet žáků by uvítal více příležitostí pro aktivity a výuku mimo školní budovu.

Každý žák má styl výuky, kterým se snadněji a raději učí. V informační sondě žáci na tuto otázku odpovídali takto:

Tab. 10: Upřednostňovaný styl učení

styl učení	žáci	
samostatná práce	16	52%
skupinová práce	15	48%
celkem	31	100%

Zdroj dat: informační sonda a vlastní výpočty

Je zajímavé, jak vyrovnaně vychází rozdělení stylu učení vzhledem k samostatné a skupinové práci. Může to být pro nás poučení, že oba způsoby by měly být ve výuce rovnoměrně zastoupeny.

O tom, zda by žáci uvítali častější výuku hrou se dovídáme z přehledu:

Tab. 11: Oblíbenost výuky hrou

výuka hrou	žáci	
ano častěji	23	74%
ne, stačí	4	13%
nevím	4	13%
celkem	31	100%

Zdroj dat: informační sonda a vlastní výpočty

Větší frekvence her a aktivit během školního vyučování by chtělo 74% dětí, které se účastnily našeho dvouměsíčního zkušebního výzkumu. 13% si není jistých a neví a dalších 13% upřednostňuje dosavadní styl výuky a množství herních činností je pro ně dostačující.

6. Shrnutí

V této práci jsme se snažili získat co nejvíce pohledů, podkladů z literatury i zdrojů, které by nám poskytly ucelený přehled na problematiku spojující výuku Anglického jazyka na ZŠ s hrami a aktivitami v přírodě. Vycházeli jsme z literatury, neboť již Komenský ve své době předkládal nadčasové požadavky a zásady, jak by měl učitel s dětmi pracovat, jak je nesnadněji a přitom s největším efektem vychovávat. Požadoval získávání zkušeností přímo v přírodě, využívání přírodního prostředí jako zdroje podnětů působících na naše smysly. Z jeho myšlenek vycházejí i dnešní trendy a změny ve vyučování. Vracíme se ke hrám, ke Komenskému a přitom znovu objevujeme jejich obrovský vliv a význam pro dnešní děti. Zajímalo nás, zda formou her a aktivit v přírodě může probíhat kvalitní výuka anglického jazyka na 1. stupni ZŠ. Tuto zkušenost nám v anketě potvrdilo 50% spolupracujících učitelů anglického jazyka. 100% dotázaných učitelů kladně hodnotí výuku všeobecně vzdělávacích předmětů na 1. stupni formou her a aktivit v přírodě. V anketě Jevulová (2005) se 92% učitelů domnívalo, že formou her a aktivit v přírodě může probíhat kvalitní výuka některých předmětů. Tyto výsledky nás potěšily a ukazují, že učitelé jsou otevřeni k hledání a využívání nových metod ve vyučování a v práci s dětmi, které by naplnily současné požadavky a potřeby.

Podle zkušenosti všech spolupracujících učitelů jsou aktivity a hry v přírodě nejvíce využívány k opakování a procvičování probraného učiva. Podobně se vyjádřili učitelé v anketě Jevulová (2005), kde nacházíme 75% učitelů kladně hodnotících tuto formu vyučování v opakování a upevňování již naučeného učiva. 45% učitelů by použilo aktivity v přírodě též k osvojení nového učiva a 32% zařazuje hry do výuky také jako zpestření a změnu od běžného stereotypu. Potvrzuje to naše očekávání o využitelnost her a aktivit v přírodě v různých částech hodiny, k osvojení nové látky, zpestření a samozřejmě nejvíce k opakování a procvičování učiva hravou formou, kde žáci své zkušenosti prožijí a snadněji si je zapamatují. Učení je složitá činnost, v níž jsou obsaženy psychické procesy

poznávací, citové i volní. Působí v něm pozornost, nálada, schopnosti i charakter. Všechny druhy psychických jevů působí v učení a učením se také mohou rozvíjet (Čáp, 1993).

Realizace vyučování pomocí nabídnutých her ovšem přináší i určité negativní prvky, které nás mohou přivést k přemýšlení i otázkám o dalších změnách a řešeních. Každá příprava vyučovací hodiny postavená na hrách a aktivitách v přírodě znamená náročnější přípravu a plánování, než příprava na běžnou vyučovací hodinu. Zmiňuje to ve svých odpovědích dokonce 91% učitelů. Porovnáme-li s výsledky ankety Jevulová (2005), tak zjistíme, že náročnější přípravu her uvádí jako problém 58% učitelů, 42% tuto přípravu považuje za srovnatelnou s přípravou na běžnou vyučovací hodinu. Jedná se o výběr vhodné hry, její začlenění do struktury hodiny, plánování a organizaci hry, volbu prostředí, přípravu pomůcek, motivaci a uvedení hry. Velmi záleží na přírodních možnostech a podmínkách školy i časové dotaci pro výuku předmětu. Všechny tyto činnosti jsou pro učitele náročné. Přesto podle výsledků ankety by hry do vyučování začleňovalo 96% učitelů, pouze 4% učitelů tyto aktivity odmítá.

Zapojení a zájem žáků o vyučovaný předmět souvisí se způsobem výuky a metodami, které učitel používá. Učitelé si tuto skutečnost uvědomují a jsou otevřeni během výuky využívat hry a aktivity v přírodě, které podle výsledků našeho šetření zvyšují motivaci žáků, jejich zájem o předmět i aktivitu při vyučovacích hodinách anglického jazyka. Vycházejí z požadavků při tvorbě nových vzdělávacích plánů, kde v popředí vzdělávání stojí klíčové kompetence představující souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého žáka. K jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. Za klíčové jsou považovány kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní. Ve výsledcích našeho zkoumání můžeme s radostí poznamenat, že 82% spolupracujících učitelů zaznamenalo větší zájem a motivaci žáků při hodině, ve které realizovali aktivity a hry v přírodě. 73% učitelů

vypozorovalo zvýšenou aktivitu a zapojení žáků do výuky a dokonce 91% učitelů zaregistrovalo aktivní spolupráci žáků mezi sebou. 77% učitelů uvádí zlepšení spolupráce žáka s učitelem. 68% učitelů zmiňuje kladný vliv her a aktivit v přírodě na rozvoj schopnosti žáků řešit problémy a tvořivě myslet. Přínos nacházíme též v růstu vnitřní motivace žáků k vyučování i v budování dobrých vztahů mezi žáky a učitelem i mezi žáky při vzájemné spolupráci.

7. Závěr

Diplomová práce znamenala skutečné zastavení nad problematikou týkající se vzděláváním dětí na prvním stupni ZŠ a možnostmi změn a cest, které se hledají a nabízejí. V naší práci jsme se zabývali významem her a aktivit v přírodě aplikovaných do výuky Anglického jazyka. Zařazení her a aktivit v přírodě do výuky všeobecně vzdělávacích předmětů předkládáme jako jednu z možností, kterou by bylo možné využít ve školách při tvorbě Rámcových vzdělávacích plánů.

V naší práci jsme vycházeli z obsáhlé literatury her v přírodě, psychologických rozborů stylu učení, potřeb dětí, zkušenostního učení i kladného vlivu pohybu na správný rozvoj dítěte. Podařilo se nám vytvořit sborník 45 her a aktivit v přírodě využitelný pro výuku Anglického jazyka. Překládané hry a aktivity jsou přizpůsobené věku dětí i učivu pro 3. – 5. třídu ZŠ. Většinu her a aktivit z našeho sborníku se nám podařilo vyzkoušet v praxi. Spolupracující učitelé, kteří ověřovali hry a aktivity ve svých hodinách angličtiny, nám přispěli svým hodnocením her a zajímavými postřehy. Hry jsme ověřovali i ve vlastních hodinách angličtiny, prakticky jsme zkoušeli výuku pomocí her v přírodě a sledovali její vliv a význam pro žáky.

Začlenění prožitku a zkušenostního učení do výuky obohacuje proces vzdělávání žáků, vychází z jejich potřeb. Učitelé přistupují k tomuto způsobu výuky kladně, zmiňují ovšem též problémové otázky i postřehy, které činí tuto výuku obtížnější. Mezi důležité faktory, které mohou ovlivnit začleňování her do výuky, patří přírodní prostředí a podmínky školy. Nemá – li škola prostor v blízkém okolí školy, stává se organizace her obtížnější a přesun na vhodné místo může být považován za časově ztrátový. Vliv na organizaci her má i počet žáků ve skupině. S větším počtem žáků vedení aktivit výrazně komplikuje a stává se pro učitele obtížnější. Vždy záleží na motivaci a rozhodnutí učitele i na vedení školy, jestli vytvoří podmínky pro nové způsoby výuky a bude se snažit vycházet vstříc dnešním dětem prahnoucím po pohybu i prožitku a nutné motivaci k učení.

Nabídnuté aktivity pro Anglický jazyk jsou pouze jednou z mnoha možností, kterou dnešní školy mohou využít při tvorbě svých vlastních osnov a vzdělávacích plánů, hlavně však při výuce. Sborník by mohl být též dobře využitelný při přípravě různých projektových dnů ve školách nebo škol v přírodě.

Tento sborník pro Anglický jazyk je vytvořen jako součást většího souboru aktivit a her v přírodě, připravovaných či již hotových pro různé vzdělávací předměty na 1. stupeň ZŠ. Velmi aktuální otázkou zůstává, jakým způsobem se bude měnit výuka ve školách, jaké postoje k výuce pomocí aktivit v přírodě budou mít učitelé jiných oblastí ČR. Byli bychom rádi, kdyby nabídnutý sborník mohl být pomocí v přípravě učitelů a rádi bychom jim tuto metodu výuky doporučili.

8. Seznam literatury

- BARTOŠOVÁ, K.** *Rozbor programu expedition learning a jeho srovnání s pojetím české turistiky.* Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. FTVS. Katedra sportů v přírodě, 2001. Vedoucí diplomové práce Jan Neuman.
- BARTŮŇEK, D.** *Kniha her a činností v klubovně i venku.* Praha: Portál, 2002. 192 s. ISBN 80-7178-618-7
- BARTŮŇEK, D.** *Hry v přírodě s malými dětmi.* Praha: Portál, 2001. 159s. ISBN 80-7178-539-3
- CAHA, M., ČINŘERA, J., NEUMAN, J.** *Hry do kapsy VII: sociální a ekologické, motorické a kreativní hry.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-909-7
- ČÁP, J.** *Psychologie pro učitele.* Praha: SNP, 1987. 384s. ISBN 14-225-83
- ČÁP, J.** *Psychologie výchovy a vyučování.* Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3
- FOSTEROVÁ, E., HARTINGEROVÁ, K. a kol.** *85 her pro zlepšení kondice dětí.* Praha: Portál, 1997. 107s. ISBN 80-7178-177-0
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H.** *Psychologický slovník* Praha: Portál, 2000. 776s. ISBN 80-7178-303-x
- HORKÁ, H.** *Výchova pro 21. století: koncepce globální výchovy v podmínkách české školy.* 2. vyd. Brno: Paido, 2000. 127s. ISBN 80-85931-85-0
- HOVAD, J.** *Historie a současnost českých alternativních škol z hlediska programů výchovy v přírodě.* Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. FTVS. Katedra sportů v přírodě, 2002. Vedoucí diplomové práce Jan Neuman.
- CHOUR, J.** *Receptář her.* Praha: Portál, 2000, 167s. ISBN 80-7178-388-9
- CHROBOKOVÁ, D.** *English učebnice angličtiny pro žáky 4. ročníku ZŠ.* Praha: Epava, 2000. 83s. ISBN 80-902882-0-0
- JEVULOVÁ, H.** *Využití aktivit v přírodě ve výuce všeobecně vzdělávacích předmětů na základní škole (aplikováno pro předmět matematika).* Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. FTVS. Katedra sportů v přírodě, 2005. Vedoucí diplomové práce Dušan Bartůněk.
- KOCIÁNOVÁ, Z.** *New English for You 1.* Praha: Educi, 2000. ISBN 80-86381-02-1
- KOCIÁNOVÁ, Z.** *New English for You 2.* Praha: Educi, 2002. ISBN 80-86381-03-4
- LANGOVÁ, M. a kol.** *Učitel v pedagogických situacích.* 1. vyd. Praha: Dialog, 1992. 95s. ISBN 80-7066-613-7

- LAUSTEROVÁ, U.** *Angličtina hrou 1.* Liberec: Dialog, 1999. 48s. ISBN 808621827-9
- LIMEROVÁ, R., TUPÝ, J. a kol.** *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání.* Praha: Tauris, 1996. 104 s. ISBN 80-87000-03-X
- MAREŠ, J.** *Styly učení žáků a studentů.* Praha: Portál, 1998. 204s. ISBN 80-7178-246-7
- MATĚJČEK, Z.** *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* 2. vyd. Praha: Portál, 1999. 143s. ISBN 80-7178-321-X
- NAKONEČNÝ, M.** *Psychologie osobnosti.* 1.vyd. Praha: Academia, 1995. 335s. ISBN 80-200-0525-0
- NOVÁKOVÁ, L.** *Reflexe ve výchově v přírodě.* Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. FTVS. Katedra sportů v přírodě, 1995. Vedoucí diplomové práce Jan Neuman.
- NEUMAN, J. a kol.** *Překážkové dráhy, lezecké stěny a výchova prožitkem.* Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-292-0
- NEUMAN, J.** *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě.* Praha: Portál, 2000. 325s. ISBN 80-7178-405-2
- NEUMAN, J.** *Výchova v přírodě (sborník textů).* Studijní materiály. Praha: UK FTVS. KSP, 1996
- NEUMAN, J., HERMOCHOVÁ, S.** *Hry do kapsy V: sociálně psychologické, motorické a kreativní hry.* Praha: Portál, 2004. 96s. ISBN 80-7178-874-0
- PETTY, G.** *Moderní vyučování.* 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 380s. ISBN 80-7178-681-0
- PHILLIPS, S., MALEY, A.** *Teaching English to children.* Oxford University Press, 1993. 178s. ISBN 0-19-437195-6
- PIKE, G., SELBY, D.** *Globální výchova.* Praha: Grada, 1994. 322s. ISBN 80-85623-98-6
- PROKEŠOVÁ, M.** *Osobnost učitele aneb Ten, který miluje.* Dopln. mat. Ostrava: Vava, 1997. 64s. ISBN 80-902357-8-6
- PRŮCHA, J.** *Alternativní školy.* Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-072-3
- PRŮCHA, J.** *Moderní pedagogika.* Praha: Portál, 1997. 496s. ISBN 80-7178-170-3
- RICHARDS, K., SMITH, B.** *Therapy with adventure.* Augsburg: Ziel, 2003. ISBN 3-934214-89-4
- SINGULE, F.** *Americká pragmatické pedagogika.* Praha: SNP, 1991. 197s. ISBN 80-04-2-20715-4
- SVOBODOVÁ, J., JŮVA, V.** *Alternativní školy.* 1.vyd. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-19-2

- TURČOVÁ, I.** *Sémantická analýza anglické odborné terminologie oblasti "výchova a aktivity v přírodě"*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova. FTVS. Katedra sportů v přírodě, 2001. Vedoucí diplomové práce Jan Neuman.
- VÁCLAVÍK, V.** *Cesta ke svobodné škole*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995. ISBN 80-7041-229-1
- ZDENĚK, D., ROVNÝ, D.** *Pohybové hry*. Bratislava: SPN, 1979. ISBN 67-152-79
- ZELINKOVÁ, O.** *Poruchy učení*. Praha: Portál, 1997. 196s. ISBN 80-7176-038-3

webové stránky:

Internetové zdroje pro výuku angličtiny, nápady zajímavých činností a her můžeme hledat na těchto webových stránkách:

<http://www.onestopenglish.com> (online, 25.3. 2007)

<http://www.primaryresources.co.uk> (online, 25.3. 2007)

<http://www.learnenglish.org.uk> (online, 25.3.2007)

9. Přílohy

9.1. Anketa pro učitele

Anketa pro učitele – „Využití her v přírodě ve výuce anglického jazyka“

U otázek s nabídkou označte křížkem tu odpověď (popř. odpovědi), která je Vám nejbližší, odpovědi na ostatní otázky vypište.

- Domníváte se, že formou her v přírodě může probíhat kvalitní výuka některých předmětů?

ano		ne		neumím/ nechci se vyjádřit	
-----	--	----	--	----------------------------	--

Pokud ano, kterých předmětů? _____

- Jak často zařazujete do vyučování hry v přírodě?

velmi často	
často	
jen občas	
vůbec ne	
zřídka	

Pokud alespoň zřídka ano, u kterých předmětů? _____

- Domníváte se, že hry v přírodě lze ve výuce nejlépe využívat:

k osvojení nového učiva	
k opakování a procvičování	
pouze jako zpestření	
nelze využívat pro	

Jiné _____

- Vnímáte venkovní prostředí jako vhodnou „učebnu“? ano - ne

Napište dle Vašeho názoru, pozitivní a negativní vlivy přírodního prostředí na výuku: _____

- Jaké prostředí jste využili pro realizaci her:

přírodní

v budově

- Označte, prosím, vyzorované reakce dětí v průběhu realizace her :

reakce dětí	ano	ne
mají zájem, jsou hrou motivované		
zvětšila se aktivita a zapojení žáků		
žáci spolupracují mezi sebou		
žáci spolupracují s učitelem		
žáci se učí řešit problémy a tvořivě myslet		

- Jsou tyto hry náročné na přípravu a organizaci? (ve srovnání s klasickou hodinou)

výrazně náročnější	
náročnější	
srovnatelně náročné	
méně náročné	

Vaše připomínky a návrhy : _____

9.2. Sonda pro děti

1. Jaké předměty máš ve škole rád?

_____

2. Baví tě angličtina?   ano – ne

Proč? _____

3. Učíte se hrou?   ano – ne

V jakých předmětech? _____

4. S jakými pocity chodíš na angličtinu? _____

5. Pomohou ti spolužáci, když něco potřebuješ?   ano – ne – nevím

6. Kde se nejraději učíš?   ve třídě – v přírodě

7. Dáváš přednost práci ve skupince nebo samostatné práci?

_____

8. Chtěl by ses častěji učit hrou?   ano – ne

9. Označ činnosti, při kterých se ve škole nejvíc snažíš:

samostatná práce	
soutěže	
hry	
skupinová práce	
psaní	